



Muotoilu 2005! -ohjelman seurantaryhmän raportti

Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2004:11

Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä.

Undervisningsministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar.

Muotoilu 2005! -ohjelman seurantaryhmän raportti

Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2004:11



OPETUSMINISTERIÖ

Undervisningsministeriet

MINISTRY OF EDUCATION

Ministère de l'Éducation

Opetusministeriö

Kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan osasto

Meritullinkatu 10, Helsinki

PL 29, 00023 Valtioneuvosto

<http://www.minedu.fi/julkaisut/index.html>

Yliopistopaino, Helsinki 2004

ISBN 952-442-731-1 (nid.)

ISBN 952-442-732-X (PDF)

ISSN 1458-8102

Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2004:11

Kuvailulehti

Julkaisija
Opetusministeriö

Julkaisun päivämäärä
11.3.2004

| | |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------|
| Tekijät (toimielimestä: toimielimen nimi, puheenjohtaja, sihteeri) Muotoilu 2005! -seurantaryhmä puheenjohtaja Pekka Saarela sihteerit Jaana Lappi ja Pirkko Tuukkanen | Julkaisun laji Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä |
| | Toimeksiantaja Opetusministeriö |
| | Toimielimen asettamispvm Dnro |

Julkaisun nimi (myös ruotsinkielinen)

Julkaisun osat Muistio+liite

Tiivistelmä

Muotoilu 2005! -ohjelman seurantaryhmä toteaa muotoilujärjestelmän kehittyneet laajalla rintamalla. Muotoilujärjestelmän kehitykseen on saatu kytkettyä keskeiset toimijat itse muotoiluyhteisön ulkopuolelta. Tämä on lisännyt kehityksen dynamiikkaa ja kasvattanut luottamusta muotoilua kohtaan. Merkittävä määrällinen kasvu on saavutettu lyhyessä ajassa muotoilututkimuksen alueella. Vertailu tutkimuksesta käytävään kansainväliseen keskusteluun osoittaa meillä asetetut tutkimusongelmat relevanteiksi ja ajankohtaisiksi. Erityisen tärkeänä seurantaryhmä pitää liikkeelle saadun kehityksen jatkon turvaamista.

Toimenpiteiden toteutumisen arvioinnin ja asiantuntija kuulemisten perusteella seurantaryhmä esittää seuraavat johtopäätökset ja toimenpide-ehdotukset.

Seurantaryhmä esittää toimeksiantoon liittyen seuraavat johtopäätökset Muotoilu 2005! -ohjelman toteutumisesta:

- 1) Muotoilu 2005! -ohjelma on kokonaisuudessaan lähtenyt toteutumaan laajalla rintamalla.
- 2) Tekesin teollisen muotoilun teknologiaohjelma ja Suomen Akatemian teollisen muotoilun tutkimusohjelma ovat ainutlaatuisia kokonaisuuksia, tutkimusaiheiltaan relevantteja ja luovat perustan muotoilun uudistumiselle.
- 3) Koulutuksen ennakointihanke linjaa koulutuksen kehittämisen suuntaviivat.
- 4) Muotoilutoimistojen liiketoiminnan kansainvälistäminen muodostaa jatkossa ison haasteen.
- 5) Muotoilujärjestelmän kehityksen vauhdittuminen edellyttää viestintään panostamista.

Näiden johtopäätösten perusteella seurantaryhmä esittää toteutettavaksi seuraavat jatkotoimenpiteet.

Strateginen taso:

- 1) Muotoilun klusteriselvityksen käynnistämistä
- 2) Tutkimustoiminnan pitkäjänteisyyden turvaamista

Operatiivisella tasolla seurantaryhmä esittää jatkossa panostettavan erityisesti:

- 1) Muotoilutoimistojen kansainvälistämiseen
- 2) Muotoilutoimistojen rakennemuutokseen
- 3) Muotoilualan yritystoiminnan vahvistamiseen
- 4) Muotoiluviestinnän kehittämiseen
- 5) Muotoilujärjestelmän kehityksen seurantaan

Näiden toimenpide-ehdotusten lisäksi "Muotoilu 2005! -ohjelman seurantaryhmä esittää kauppa- ja teollisuusministeriölle ja opetusministeriölle kokoavan selvityksen tekemistä luovien toimialojen kansantaloudellisesta merkityksestä ja niiden tulevaisuuden mahdollisuuksista kansallisessa ympäristössä

Avainsanat

muotoilu, teollinen muotoilu, muotoilujärjestelmä, luovat toimialat

Muut tiedot

| | | |
|--------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------|-------------------------------------------------|
| Sarjan nimi ja numero Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2004:11 | ISSN 1458-8102 | ISBN 952-442-731-1(nid.) 952-442-732-X (PDF) |
| Kokonaissivumäärä 43 | Kieli suomi | Hinta Luottamuksellisuus julkinen |
| Jakaja Yliopistopaino | Kustantaja Opetusministeriö | |

Presentationsblad

Utgivare
Undervisningsministeriet

Utgivningsdatum
11.3.2004

Författare (uppgifter om organets namn, ordförande, sekreterare)

Ordförande: Pekka Saarela
Sekreterare: Jaana Lappi ja Pirkko Tuukkanen

Typ av publication Undervisningsministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar

Uppdragsgivare Undervisningsministeriet

Datum för tillsättande av organet

Dnr

Publikation (även den finska titeln) Uppföljningsgruppen för Design 2005!

Publikationens delar Promemoria+bilag

Sammandrag

Gruppen för uppföljning av programmet Design 2005! konstaterar att designsystemet har utvecklats på bred front. Utvecklingen har engagerat centrala aktörer utanför själva designsamfundet. Detta har bidragit till dynamiken i utvecklingen och ökat förtroendet för design. På kort tid har en markant kvantitativ ökning uppnåtts på designforskningens område. En jämförelse med den internationella forskningsdebatten visar att våra forskningsproblem är relevanta och aktuella. Uppföljningsgruppen anser det vara särskilt viktigt att den utveckling som väl kommit i gång tillförsäkras en fortsättning. Utifrån bedömningen av de genomförda åtgärderna samt expertyttranden drar uppföljningsgruppen följande slutsatser och lägger fram följande åtgärdsförslag.

Uppföljningsgruppen har i sitt uppdrag kommit till följande slutsatser om genomförandet av programmet Design 2005!

- 1) Genomförandet av Design 2005! har i sin helhet kommit i gång på bred front.
- 2) Teknologiska utvecklingscentralens teknologiprogram för industriell formgivning och Finlands Akademis forskningsprogram för industriell formgivning är unika helheter och relevanta forskningsteman som skapar grund för en förnyad formgivning.
- 3) Prognostiseringsprojekteten för utbildningen anger riktlinjerna för utbildningens utveckling.
- 4) Internationaliseringen av designbyråernas affärsverksamhet utgör i framtiden en stor utmaning.
- 5) För att stimulera utvecklingen av designsystemet krävs satsningar på kommunikation.

På basis av dessa slutsatser lägger uppföljningsgruppen fram följande förslag till fortsatta åtgärder.

Strategisk nivå:

- 1) En utredning om kluster inom designen startas.
- 2) En långsiktig forskningsverksamhet tryggas.

På operativ nivå föreslår uppföljningsgruppen framtida satsningar särskilt på:

- 1) Internationalisering av designbyråer.
- 2) Strukturförändringar avseende designbyråerna.
- 3) Stärkning av företagsverksamheten inom designbranschen.
- 4) Utveckling av designkommunikationen.
- 5) Uppföljning av utvecklingen av designsystemet.

Ytterligare föreslår uppföljningsgruppen för Design 2005! att handels- och industriministeriet och undervisningsministeriet utför en sammanfattande utredning över de kreativa branschernas nationalekonomiska betydelse och deras framtida möjligheter i den nationella omvärlden.

Nyckelord

design, industriell formgivning, designsystem, kreativa branscher

Övriga uppgifter

Seriens namn och nummer Undervisningsministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar 2004:11

ISSN
1458-8102

ISBN 952-442-731-1 (htf)
952-442-732-X (PDF)

Sidoantal 43

Språk finska

Pris

Sekretessgrad offentlig

Distribution Universitetstrycket

Förlag Undervisningsministeriet

Opetusministeriölle

Opetusministeriö asetti 30.3.2001 työryhmän, jonka tehtävänä on seurata Valtioneuvoston muotoilupoliittisen ohjelman - Muotoilu 2005! - toteutumista. Työryhmän tulee laatia yksityiskohtainen toimenpideohjelma, seurata muotoilupoliittisten tavoitteiden toteutumista ja tehdä esityksiä tarvittavista jatkotoimenpiteistä. Työryhmän tulee työssään pitää yhteyttä Teollisuuden ja Työnantajain Keskusliiton kutsusta kokoontuvaan Round Tableen. Työryhmän on laadittava loppuraporttinsa tammikuun 31. päivään 2004 mennessä.

Muotoilu 2005! -seurantaryhmän puheenjohtajaksi opetusministeriö kutsui kulttuuriasiainneuvos Kari Poutasuon opetusministeriöstä ja varapuheenjohtajaksi ylitarkastaja Olli Aulion kauppaja teollisuusministeriöstä, jäseniksi apulaisosastopäällikkö Ulla-Maria Helanien (ulkoasiainministeriö), yritystutkija Jussi Mesimäen (kauppaja teollisuusministeriö/Lapin TE-keskus), ylitarkastaja Turja Pesosen (opetusministeriö), johtaja Pekka Saarelan (Taide-teollinen korkeakoulu/Valtion muotoilutoimikunta) sekä teollinen muotoilija Anna Valtosen (Nokia Ventures Organization/Ornamo) ja hänen henkilökohtaiseksi varajäsenekseen teollinen muotoilija Jorma Savolaisen (Muodos Oy/Ornamo). Seurantaryhmän asiantuntijajäsen on ollut teknologiajohtaja Lauri Ala-Opas (Tekes). Ryhmän sihteereiksi nimettiin ylitarkastaja Jaana Lappi (kauppaja teollisuusministeriö) ja taiteen maisteri Pirkko Tuukkanen. Kari Poutasuon jäätyä eläkkeelle ryhmän puheenjohtajana on toiminut kevästä 2003 Pekka Saarela.

Muotoilupoliittisen ohjelman seurantaryhmä on kokoontunut 14 kertaa. Työryhmä on vieraillut Taideteollisessa korkeakoulussa, Muodos Oy:ssä, Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitrassa, Teollisuustaiteen Liitto Ornamossa, Nokia Ventures Organization'ssa, Lapin yliopiston taiteiden tiedekunnassa sekä Hämeen Ammattikorkeakoulussa. Seurantaryhmä jätti väliraportin 30.12.2002 (OPM:n työryhmien muistioita 49:2002), joka sisältää luettelon siihen mennessä käynnistyneistä Muotoilu 2005! -ohjelmaan liittyvistä hankkeista.

Seurantaryhmä on kuullut seuraavia asiantuntijoita: rehtori Yrjö Sotamaa (Taideteollinen korkeakoulu), johtaja Eija Nieminen (Taideteollinen korkeakoulu/Designium); toimitusjohtaja, teollinen muotoilija Jorma Savolainen (Muodos Oy); teknologiajohtaja Lauri Ala-Opas (Tekes); tutkimusjohtaja Antti Hautamäki (Sitra); hallituksen puheenjohtaja Päivi Bergroth ja pääsihteeri Lena Strömberg (Ornamo); Rovaseudun designstrategian asiantuntijat dekaani Mauri Ylä-Kotola, professori Veikko Kamunen (Lapin yliopiston taiteiden tiedekunta), toiminnanjohtaja Timo Sirkkala (Eero Innovaatio yrityshautomo, Rovaniemi), johtaja Juhani Juuso (Juuso Medical Oy), Wetterhoff-brändi-hankkeesta muotoilun koulutusohjelman yli-

opettaja Birgitta Varjonen ja toiminnanjohtaja Jukka Rissanen; teollinen muotoilija Anna Valtonen (Nokia), vuorineuvos Krister Ahlström (Muotoilun Round Table), professori Pekka Korvenmaa (Taideteollinen korkeakoulu) ja teknologia-asiantuntija Janne Viemerö (Tekes). Seurantaryhmä on pitänyt myös yhteiskokouksen valtioneuvoston arkkitehtuuripoliittisen seurantaryhmän kanssa.

Seurantaryhmä luovuttaa raporttinsa Opetusministeriön ja Kauppa- ja teollisuusministeriön käyttöön jatkotoimenpiteitä varten.

Helsingissä tammikuun 19. päivänä 2004

Pekka Saarela

Olli Aulio

Ulla-Maria Helaniemi

Jussi Mesimäki

Turja Pesonen

Kari Poutasuo

Jorma Savolainen

Anna Valtonen

Jaana Lappi

Pirkko Tuukkanen

Sisältö

| | |
|------------------------------------------------------------------------|----|
| Opetusministeriölle | 5 |
| 1 Toimintaympäristö | 8 |
| 2 Muotoilupolitiikka | 11 |
| 3 Kilpailukyky | 13 |
| 3.1 Teollisen muotoilun teknologiaohjelma Muoto 2005 | 13 |
| 3.2 DesignStart ja Taitava -ohjelmat | 14 |
| 3.3 IDBM - International Design Business Management -ohjelma | 15 |
| 3.4 Muotoilun täydennyskoulutusohjelmat | 16 |
| 3.5 Muotoilun innovaatiotoiminta | 17 |
| 3.6 Alueelliset muotoilustrategiat | 18 |
| 4 Osaamisvaranto | 20 |
| 4.1 Teollisen muotoilun tutkimusohjelma | 20 |
| 4.2 Muotoilukoulutuksen ennakointihanke | 21 |
| 4.3 Finsk-Svenska Akademin för Industridesign | 22 |
| 4.4 Muotoilukasvatus | 23 |
| 5 Muotoilupalvelujen kilpailukyky | 24 |
| 5.1 Odysseus-hanke | 24 |
| 5.2 Muotoilupalvelualan ydinosaamisen kehittäminen tutkimushanke | 25 |
| 5.3 Käsityö uuden tuotannon lähteenä | 25 |
| 6 Viestintä | 26 |
| 6.1 Design for the Embassies -hanke | 26 |
| 6.2 Ornamo Open - muotoilijatietokanta | 27 |
| 6.3 Ilmari Design publications | 27 |
| 6.4 ARMI - arkkitehtuurin, rakentamisen ja muotoilun informaatiokeskus | 27 |
| 7 Johtopäätökset | 29 |
| Liite | 32 |

1 Toimintaympäristö

Muotoilu 2005! -ohjelman laadinta perustuu perinteiset hallintorajat ylittäviin kulttuuri- ja taidepoliittisiin strategioihin ja ohjelmiin. Eri ohjelmat kokoa laajapohjaiseksi ehdotukseksi taide- ja taiteilijapolitiikaksi "Taide on mahdollisuuksia" julkaisu. Keskeisenä tavoitteena taide- ja taiteilijapolitiikassa esitetään pitkäjänteisen ja poikkihallinnollisen "Luova hyvinvointiyhteiskunta" -ohjelman käynnistämistä.

Valtioneuvoston periaatepäätöksessä taide- ja taiteilijapolitiikasta 13.3.2003 korostetaan muotoilun roolia suhteessa elinkeinoelämään ja sen kilpailukykyyn. Periaatepäätöksen mukaan muotoiluosaamisen kohdalla korostuvat opetuksen, tutkimuksen ja yritysten tuotekehitystoiminnan keskinäinen vuorovaikutus. Muotoilun käytön lisäämiseksi tarvitaan osaamisen siirron mekanismeja ja eri tahojen välistä yhteistyötä sekä selkeää työnjakoa.

Valtioneuvoston 4.12. 2003 hyväksymässä koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmassa vuosille 2003 - 2008 korostetaan muun muassa innovaatiotoimintaa ja sen poikkitieteellistä ja monialaista lähtökohtaa. Tutkimusjärjestelmää kehitetään tavoitteena tutkimusjärjestelmän eri osien tasapaino ja vuorovaikutus. Tutkimuksen kansainvälisiä, kansallisia ja alueellisia yhteistyöverkkoja vahvistetaan. Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelman mukaan tavoitteena on korkeakoulujen tuottaman tiedon ja osaamisen tehokas hyödyntäminen.

Luovien toimialojen korostamiselle perustan muodostaa näkemys luovasta osaamisesta ja luovien toimialojen mahdollisuuksista yhteiskuntaa uudistavana ja kehittäväenä, uuden tiedon, taidon, osaamisen ja hyvinvoinnin kokonaisuutena. Luovien alojen kansantaloudellista merkitystä on selvitetty eri maissa. Italiassa luovat alat - muoti- ja designteollisuus - muodostavat turismin jälkeen merkittävimmän talouden sektorin. Englannissa luovat alat ovat nykyisellään metalliteollisuutta suurempi kansantalouden sektori. Lontoon alueella tehtyjen selvitysten mukaan luovat alat ovat nopeimmin kasvava taloudellisen toiminnan sektori.

Luovien alojen kasvu perustuu kuluttajamarkkinoilla tapahtuneisiin muutoksiin. Teknologiaan nojaaminen ei riitä, vaan tuotteilta odotetaan selkeyttä, ymmärrettävyyttä, luotettavuutta ja elämyksiä. Ostopäätöksiin vaikuttavat yhä useammin tuotteiden ei-materiaaliset ominaisuudet ja arvot, joita monet menestyvistä tavara- ja tuotemerkeistä tai brändeistä kommunikoi. Näiden kautta kuluttajat kommunikoivat omaa elämäntapaansa, arvojaan ja yhteiskunnallista asemaansa.

Muotoilu liittyy läheisesti luovien toimialojen ja luovuuden korostumiseen taloudessa. Richard Floridan ja tutkimusryhmän raportissa "Competing on Creativity: Placing Ontario's

Cities in North American Context" todetaan luovuuden merkitys kiteytetyksi: "Creativity has replaced raw materials or natural harbours as the crucial wellspring of economic growth... The most successful city-regions are the ones that have a social environment that is open to creativity and diversity of all sorts. The ability to attract creative people in arts and culture fields and to be open to diverse groups of people of different ethnic, racial and lifestyle groups provides distinct advantages to regions in generating innovations, growing and attracting high-technology industries, and spurring economic growth." (Meric S. Gertler, Richard Florida, Gary Gates ja Tara Vinodrai)

Muotoilu 2005! -ohjelman lähtökohtana on talouden rakenteissa tapahtuvat muutokset sekä muotoiluosaamisen kytkeminen osaksi elinkeinoelämän kilpailukykyä. Suomi ei ole ainoa maa, joka on korostanut muotoilun merkitystä talouden ja yhteiskunnan kehityksessä. Muut Pohjoismaat, monet Euroopan maista sekä erityisesti Aasian voimistuvat kansantaloudet ovat panostaneet vahvasti muotoiluosaamiseen ja sen hyväksikäyttöön elinkeinoelämän kilpailukykyyn vahvistamiseksi.

Muotoilun innovaatiokeskus Designium on tehnyt vertailevan selvityksen eri maiden muotoilupoliittisista aktiviteeteista ja ohjelmista. Selvityksen "Design Policy and Promotion Programmes in Selected Countries and Regions" mukaan keskeisiä piirteitä ohjelmille ovat:

- muotoilun strateginen merkitys osana kilpailukykyä
- muotoilun sosiaaliset ulottuvuudet ja merkitys hyvinvoinnille
- tutkimuksen kautta syntyvän uuden tiedon merkitys
- muotoilua ja sen hyödyntämistä kehitetään tietoisesti kilpailukykyä vahvistavana tekijänä

Designiumin tekemän selvityksen mukaan muotoilun taloudellisen merkityksen korostus perustuu kiristyvään kansainväliseen kilpailuun ja tarpeeseen vahvistaa kilpailuasema alueellisesti tai kansallisesti erikoistumalla.

Kansallisissa muotoiluohjelmissa korostuu muotoilun merkitys innovaatioiden ja innovaatiojärjestelmien yhteydessä. Innovaatio toiminnan korostaminen on merkinnyt muotoilututkimuksen aseman arviointia ja uuden tutkimuksellisen paradigman kehittämistä.

Seurantaryhmä korostaa tarvetta huolehtia muotoilujärjestelmän kehityksestä. Saatut asema muotoilun hyödyntämisessä osana kilpailukykyä ei ole itsestään selvyys. Jatkossa muotoilupolitiikan toteutuksessa tulee painottaa kilpailukykyä ja sen edellytysten takaamista. Tämä edellyttää Muotoilu 2010! -strategian laatimista, joka perustuu selvitykseen muotoilun roolista suomalaisissa menestysklustereissa ja klustereissa, joiden uskotaan olevan merkittäviä suomalaisen yhteiskunnan menestykselle tulevaisuudessa.

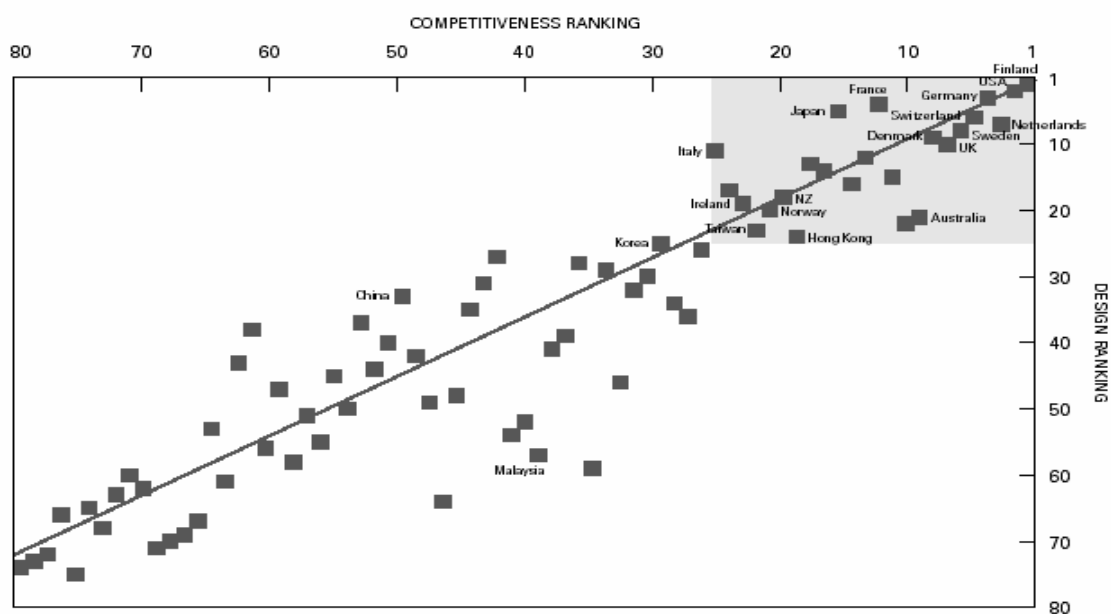
Perustan muotoilun uudistumiselle luo tutkimuksen ja koulutuksen kehittäminen, jossa tavoitteena pitää olla kansainvälisesti johtava asema muotoilututkimuksen ja -koulutuksen kentällä.

Seurantaryhmän mielestä muotoilujärjestelmän kehitykseen on saatu kytkettyä keskeiset toimijat itse muotoiluyhteisön ulkopuolelta. Tämä on lisännyt kehityksen dynamiikkaa ja kasvattanut luottamusta muotoilua kohtaan.

Seurantaryhmä toteaa Muotoilu 2005! -ohjelmassa ja valtioneuvoston taide- ja taiteilijapoliittisessa ohjelmassa uutena kulttuuripoliittisena painotuksena hyvinvoinnista huolehtimisen. Perinteisen jakopolitiikan sijasta ohjelmissa korostetaan uuden jaettavan tekemisen tärkeyttä, työllisyyden ja hyvinvoinnin edistämistä.

Suomessa hyväksyttyä Muotoilu 2005! -ohjelmaa on lainattu laajasti eri maiden vastavissa ohjelmissa. Suomalaisen muotoilujärjestelmän kehitystä on arvioitu mm. Uuden-Seelannin muotoilun edistämiseen liittyvien hankkeiden yhteydessä. Näiden arvioiden mukaan Suo-

mi on saavuttanut johtavan aseman muotoilun hyödyntämisessä osana kansallista kilpailukykyä. NZIER tutkimuslaitoksen tekemän selvityksen mukaan 25 johtavaa kansantaloutta (World Economic Forum 2002 mukaan) ovat myös johtavia muotoilun hyödyntäjiä. Suomi on tässä selvityksessä arvioitu sekä kilpailukykyisimmäksi kansantaloudeksi että muotoilun johtavaksi hyödyntäjäksi. Yhdysvallat on näiden kahden tarkastelutavan mukaan toinen sekä kilpailukyvyssä että muotoilun hyödyntäjänä. Hollanti on puolestaan kolmas kilpailukykyä mittaavalla asteikolla ja seitsemäs muotoilun käyttöä mittaavalla asteikolla.



Kuva 1: Kansantalouksien keskinäinen sijoitus kilpailukyvyyn ja muotoilun käytön kautta mitattuna.

The design ranking of the country is based on the design average shown. Of the numerous indexes compiled in the Global Competitiveness Report, there are five that relate to the application of design: extend of branding, capacity for innovation, uniqueness of product design, product process sophistication, and extent of marketing. To derive an overall measure of design application, these indexes are then averaged.

Muotoilun hyödyntämisellä - designtekijöillä - ja kilpailukyvyllä näyttää olevan selkeä yhteys toisiinsa. Vertailuissa menestymisestä huolimatta eri toimijoiden on syytä pohtia, olemmeko varustautuneet riittävän hyvin tulevaisuuteen ja sen nopeisiin muutoksiin. Kriittiseksi kilpailukyvyyn kannalta muodostuu kansantalouksien kyky yhdistää tekniseen kehitykseen ei-materiaaliset ominaisuudet ja arvot. Ominaisuuksina kokemukset ja elämykset muodostuvat sekä tuotteissa että palveluissa entistä keskeisimmiksi ostopäätöksiin vaikuttaviksi seikoiksi.

Kokemusten ja elämysten ohella keskiöön nousee tulevaisuudessa tuotteiden ja palveluiden käytettävyys. Sitran 2015 -kurssien loppuraportissa todetaan käyttäjälähtöisestä suunnittelusta seuraavasti: "Käyttäjakeskeinen suunnittelu on saatava mukaan jokapäiväisen elinympäristön suunnitteluun laatua unohtamatta. Tavoitteena tulee olla kaunis, viihtyisä, puhdas ja turvallinen asuinympäristö. Näistä tekijöistä voidaan kehittää yksi kilpailuetu. Uuden teknologian tuomat mahdollisuudet, kuten uudet älykkäät materiaalit, anturit ja ICT-ratkaisut, tulee hyödyntää esimerkiksi älytaloja ja niihin sisältyviä ratkaisuja ja tuotteita kehittämällä."

Seurantaryhmä korostaa Sitran 2015 -kurssin tavoin tarvetta luoda laadukas ja käyttäjakeskeinen toiminta- ja asuinympäristö. Muotoilu asettuu käyttäjakeskeisen toiminta- ja asuinympäristön suunnittelun keskiöön.

2 Muotoilupolitiikka

Valtioneuvoston 15.6.2000 hyväksymässä muotoilupoliittisessa periaatepäätöksessä asetetaan tavoitteet julkisen vallan muotoilua edistäville toimenpiteille. Tavoitteiden toteutuminen edellyttää yhteistyötä julkisen sektorin, elinkeinoelämän ja yhteiskunnan eri osapuolten välillä. Tällä yhteistyöllä luodaan edellytykset:

- muotoilun laadun kohottamiselle,
- muotoilun mahdollisuuksien laaja-alaiselle hyväksikäytölle kilpailukyvyyn ja työllisyyden parantamiseksi sekä
- ympäristön laadun ja omaleimaisen kansallisen kulttuurin kehittämiseksi.

Muotoilu 2005! -ohjelman tavoitteena on luoda Suomeen sellainen dynaaminen muotoilujärjestelmä, jonka ansiosta Suomi saavuttaa edelläkävijämaan aseman muotoilun hyödyntämisessä. Muotoilu 2005! -ohjelmassa on kiteytetty visio suomalaisesta muotoilusta:

"Vuonna 2005 suomalainen muotoilujärjestelmä perustuu korkeatasoiselle osaamiselle, joka huomioi teollisten tuotanto- ja jakeluprosessien kehityksen, ymmärtää kuluttajamarkkinoiden muutokset, käyttäjäkeskeisen näkökulman ja hallitsee kulttuurisidonnaisten innovaatioiden hyödyntämisen tuotteiden ja palveluiden kehityksessä.

Kansainväliselle huipulle yltävän muotoiluosaamisen kehittäminen perustuu vahvaan tutkimuspanokseen sekä koulutuksen ja elinkeinoelämän läheiseen yhteistyöhön. Yhteistyö tukee kansallista innovaatiojärjestelmää, tuotannon kilpailukykyä, parantaa tuotteiden ja palveluiden laatua sekä luo uusia työpaikkoja.

Omaleimaiselle muotoilulle rakentuva laadukas ja esteettisesti korkeatasoinen ympäristö ja esinemaailma luovat Suomelle vahvan identiteetin muotoilun ja korkeatasoisen käsityön edelläkävijämaana. Muotoilulla luodaan perustaa kansalaisten hyvinvoinnille ja viihtyvyydelle."

Muotoiluohjelmassa on kirjattu 23 toimenpidettä, joiden avulla Suomi saavuttaa edelläkävijämaan aseman muotoilun hyväksikäytössä. Valtio sekä Teollisuuden ja Työnantajain keskusliitto allekirjoittivat 7.12.2000 pöytäkirjan, jossa molemmat tahot sitoutuivat edistämään Muotoilu 2005! -ohjelman periaatteita.

Raportissa seurantaryhmä on tarkastellut ohjelman toteutumista neljän eri asiakokonaisuuden kautta. Muotoilu 2005!-ohjelman visioissa nousee selkeinä esille osaaminen, osaamisen ja elinkeinoelämän vuorovaikutus sekä tästä syntyvät edut kilpailukyvyille. Muotoilijayhteisön asema on toiminnan kehittämisen ytimessä ja edellytykset muotoilun laajemmalle hyväksikäytölle syntyvät tehokkaan kansallisen ja kansainvälisen viestinnän kautta.

Näistä lähtökohdista seurantaryhmän raportissa Muotoilu 2005! -ohjelman toteutumista tarkastellaan seuraavien kokonaisuuksien kautta:

- 1) kilpailukyky
- 2) osaamisvaranto (koulutus ja tutkimus)
- 3) muotoilijayhteisö
- 4) viestintä

Kunkin alueen kohdalla on tarkasteltu vain rajattua määrää toimenpiteitä. Mukaan on otettu seurantaryhmän mielestä koko muotoilujärjestelmän kehityksen ja tulevaisuuden kannalta keskeisimmät hankkeet. Raportin liitteessä 1 on listaus Muotoilu 2005! -ohjelmassa esitetyistä toimenpiteistä sekä kommentit niiden toteutumisesta.

Seurantaryhmän mielestä ohjelmassa esitetyt tavoitteet ovat lähteneet toteutumaan kauttaaltaan hyvin. Visiossa esitetty vahva panostus osaamisen nostoon ja tutkimustoiminnan vahvistamiseen toteutuvat sekä Tekesin että Suomen Akatemian rahoittamissa tutkimusohjelmissä. Näillä ohjelmilla luodaan perusta muotoilun laadun ja muotoiluosaamisen kehitykselle sekä sen laaja-alaiselle käytölle elinkeinoelämässä ja yhteiskunnassa. Tutkimusohjelmat muodostavat seurantaryhmän mielestä kokonaisuuden, joka on ainutlaatuinen maailmassa. Muotoutunut tutkimustoiminta vastaa hyvin myös opetuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmassa 2003 - 2008 asetettuja tutkimustoiminnan tavoitteita.

Tutkimusohjelmat aktivoivat kaikkiaan noin 30 milj. euron panostuksen muotoilujärjestelmän kehitykseen. Tämä on lähes puolet siitä, minkä ETLA totesi vuonna 2001 olevan koko muotoilun BKT-panos. Jos tutkimustoiminnan panostus suhteutetaan BKT:een ja verrataan sitä USA:n tilanteeseen, pitäisi Yhdysvalloissa panostaa muotoilututkimukseen yhteensä 2,5 mrd \$.

Tutkimusohjelmiin osallistuu 60 -100 tutkijaa ja 8 yliopistoa, mikä on merkittävä henkinen panos muotoiluosaamisen kehitykseen. Tutkimusohjelmat myös syventävät muotoilun käyttöä yrityksissä. Kaikkiaan tutkimusohjelmiin liittyy eritavoin 50 suomalaista yritystä. Resursoinnin lisäksi tutkimuksen aihealueet ovat yleisen kansainvälisen muotoilukeskustelun kannalta relevantteja ja ajankohtaisia.

Tutkimustoiminnan ohella koulutus on merkittävä osa-alue muotoiluohjelman toteutuksessa. Muotoilukoulutuksen ennakointihankkeen loppuraportti on perusteellinen selvitys suomalaisen muotoilukoulutuksen tilasta ja kehityksen suunnista. Raportti auttaa suuntaamaan koulutuksen resursseja sekä orientoimaan oppilaitosten roolia Muotoilu 2005! -ohjelmassa esitetyllä tavalla.

3 Kilpailukyky

Muotoilu 2005! -ohjelman keskeisin lähtökohta on elinkeinoelämän kilpailukykyyn vahvistaminen muotoiluosaamista hyödyntämällä. Ohjelmaa laadittaessa lähtökohtaisesti katsottiin, että suuryritykset käyttävät muotoilua ja ostavat osan muotoilupalveluista kansainvälisiltä markkinoilta. PK-sektorin kohdalla muotoilun käyttö todettiin satunnaiseksi ja vähäiseksi.

Muotoilun innovaatiokeskus Designium toteutti vuoden 2002 aikana muotoilun toimialakartoituksen. Kartoituksessa selvitettiin sekä muotoilutoimistojen rakennetta että yritysten muotoilun käyttöä. Yritysten muotoilun käyttöön liittyvät tulokset on tiivistetty raportissa seuraavasti:

- Teollisuudessa operatiivisen tason muotoilun käyttöä pitäisi lisätä yrityksissä, joissa se on vähäistä. Lisäksi ymmärtämystä muotoilun käytöstä strategisella tasolla tulisi parantaa.
- Muotoilun pitkäjänteistä ja suunnitelmallista käyttöä tuotekehityksessä tulisi lisätä. Tämä edellyttää myös muotoiluun budjetoitujen T&K -resurssien kasvattamista.
- Muotoilutoimistojen ja asiakkaina olevan teollisuuden välisen yhteistyön tulee olla kiinteämpää. On tärkeää, että prosessit ovat yhteensopivia.

3.1 Teollisen muotoilun teknologiaohjelma Muoto 2005

Muotoilu 2005! -ohjelman toimenpiteistä Tekesin teollisen muotoilun teknologiaohjelma - Muoto 2005 - vastaa erityisesti muotoilun pitkäjänteiseen ja suunnitelmalliseen käyttöön teollisuuden T&K prosesseissa. Vuoden 2002 alussa käynnistyneen ohjelman tarkoituksena on tukea teknologiatuotteiden tuotekehitysprosesseihin liittyvää, muotoiluosaamista hyödyntävää tutkimus- ja kehitystoimintaa sekä muotoilupalveluiden ja -käytäntöjen kansainvälistymistä. Ohjelman lähtökohtana on muotoilun käytön kehittäminen yrityksissä. Tällä saavutetaan hyötyjä, joilla muotoilu lunastaa asemansa osana yritysten strategiaa. Näiden hyötyjen kvantifiointi ja kvalifiointi on olennainen osa ohjelmalla tuettavaa tutkimusta.

Ohjelman tavoitteet ovat muun muassa:

- muotoilun strateginen hyödyntäminen yrityksessä
- muotoiluprosessien kehittäminen
- muotoilun perusilmäiden tutkimuksen vahvistaminen
- muotoiluyritysten osaamisen ja palvelutoiminnan vahvistaminen

Ohjelma on lähtökohdaltaan poikkitieteellinen, kansainvälinen sekä osaamisen nostoon keskittyvä. Teknologiaohjelman tavoitteena on teollisen muotoilun osaamisella ja hyödynnettävyydellä aikaansaatu teollisuuden kilpailukyvyyn lisääminen kansainvälisillä markkinoilla.

Teknologiaohjelma jatkuu vuoden 2005 loppuun. Ohjelman arvioitu kokonaisbudjetti on 27 miljoonaa euroa, josta Tekes rahoittaa puolet. Loput tulee osallistuvilta yrityksiltä ja muilta organisaatioilta.

Vuoden 2003 marraskuuhun mennessä ohjelmalla on rahoitettu 37 eri hanketta. Alussa hankkeet painottuivat tutkimukseen ja vuoden 2003 aikana painospiste on siirtynyt selvästi yrityshankkeisiin. Tutkimusprojekteja ohjelmassa on yhdeksän. Näiden toteutukseen osallistuu kahdeksan yliopistoa ja korkeakoulua. Tutkijoita projekteissa on noin 30 ja yrityksiä noin 45. Kaikkiaan Tekesin rahoitusosuus hankkeissa on yhteensä tähän mennessä 12,2 MEUR.

Tutkimusprojektien arviointi on vielä aikaista. Seurantaryhmän mielestä Tekesin tutkimusprojektien vertailu esimerkiksi Yhdysvalloissa meneillään olevaan keskusteluun ja tutkimusongelmien asetantaan osoittaa tutkimusprojektien olevan relevantteja ja tärkeitä. Sekä Yhdysvalloissa että Suomessa keskustelun ytimessä on muotoilun merkitys innovaatiojärjestelmässä sekä sen tuottamat hyödyt yrityksille. Juuri nämä kysymykset ovat monissa Muoto 2005 -teknologiaohjelman tutkimusprojekteissa esillä.

Tutkimushankkeissa muotoilualan korkeakoulut tuottavat vahvan muotoilunäkökulman. Teknillisen alan korkeakoulut puolestaan lähestyvät muotoilua materiaalitutkimuksen ja tuotannon kautta. Teknillinen tutkimus on tarjonnut myös osaamista tutkimusmenetelmien ja -työkalujen kehittämiseen. Lisäpanostusta tarvitsevat muotoilun suhdetta yritysten liiketoimintaan ja sen kehittämiseen selvittävät hankkeet. Jatkossa tarvitaan käytännönläheisiä projekteja, jotka täsmentävät ja tuottavat tietoa muotoilun integroitumisesta yritysten liiketoiminnan tavoitteisiin tai johtamisjärjestelmiin. Haasteeksi muodostuu myös tutkimustulosten jalkauttaminen, mikä edellyttää muotoilualan viestinnältä nykyistä laajempaa sisältöä.

Tutkimuksessa fokus on siirtymässä osin muotoilun vaikutusten ja hyötyjen arviointiin. Muotoilun vaikutukset tunnetaan ja tunnustetaan yritysten menestykselle. Edelleen on kuitenkin selvittämättä se, mitkä toimintatavat mahdollistavat tämän vaikutuksen.

Muotoilun innovaatiokeskus Designium on käynnistänyt Tekesin ohjelmaan liittyen tutkimuksen, jonka tavoitteena on muotoilun strategisten vaikutusten arviointimallin kehittäminen. Tutkimus toteutetaan suomalaisissa vienti- ja pk-sektorin yrityksissä, jotka edustavat teollisuuden eri toimialoja. Tutkimuksen suorittajiksi on koottu monialainen tutkijaryhmä Taideteollisesta korkeakoulusta, Teknillisestä korkeakoulusta ja Helsingin kauppakorkeakoulusta. Tutkimusryhmän työn tulokset arvioi kansainvälinen huippuasiantuntijoista koottu Advisory Board, jonka arvioihin tuleva arviointimalli perustuu.

3.2 DesignStart ja Taitava -ohjelmat

Teollisen muotoilun toimialakartoituksen mukaan myös muotoilun operatiivista käyttöä tulisi lisätä teollisuusyrityksissä. Muoto 2005 teknologiaohjelma osoittaa muotoilun lyöneen itsensä läpi laajassa yrityskentässä. Erityinen tarve on muodostumassa kustannustehokkaille ja pk-yritysten tarpeista lähteville palveluille. Tässä muotoilun operatiivisen tason käytössä helpottaa osaltaan kauppa- ja teollisuusministeriön ja TE-keskusten tuotteistama DesignStart -asiantuntijapalvelu pk-yrityksille. Palvelu on osa 14 tuotteistetun asiantuntijapalvelun kokonaisuutta.

Taitava -asiantuntijapalvelu on tarkoitettu piensarja- tai uniikkituotetta valmistaville käsityöryrittäjille ja -yrityksille. Taitava -ohjelman tavoitteena on parantaa käsityöyrityksen kil-

pailukykyä ja tuotteiden kannattavuutta. Ohjelman tuloksena laaditaan yritykselle kehittämisohjelma toimenpidesuosituksineen.

Tuotteistetut asiantuntijapalvelut ovat pk-yritysten elinkaaren eri vaiheisiin kehitettyjä asiantuntijapalveluja. Palvelujen lähtökohtana on yrityksen ohjaus ja tukeminen sen toiminnan eri vaiheissa. Tuotteistetut asiantuntijapalvelut ovat valtakunnallisia merkkituotteita, joiden laatu varmistetaan asiantuntijoiden valinnalla ja koulutuksella.

DesignStart -asiantuntijapalvelun tavoitteena on pk-yrityksen muotoiluosaamisen parantaminen. DesignStart -ohjelmassa yritys ostaa käyttöönsä muotoilun ammattilaisen tuotteiden, palveluiden tai graafisen yrityskuvan kehittämiseksi. Ohjelman lopputuloksena yritys saa ehdotuksen kehittävistä tai uudistettavista tuotteista tai yrityskuvasta. Lähtökohtana on yrityksen liiketoiminnasta tehty analyysi muotoilutarpeista. Vuoden 2003 valittujen uusien DesignStart konsulttien valinnassa painotettiin yritysviestinnän ja brändin hallintaan liittyvää osaamista. Näillä osaamisaloilla palvelua halutaan laajentaa paremmin pk-sektorin toimijoita palvelevaksi.

Palvelua käyttäistä PK-yrityksistä monet ovat jatkaneet muotoilutoimeksiantoa varsinaisen DesignStartin jälkeen. Seurantaryhmän mielestä DesignStartin kautta on monissa tapauksissa saatu aikaan myönteinen sysäys yrityksen kehityksessä. Jatkossa pk-yritysten kehittämishankkeissa tulisi muotoilupalveluiden käyttöä tehostaa ja lisätä ottaen huomioon niiden rahoitusmahdollisuus pk-yritysten kehittämistuella. Tuotteiden ja tuotantomenetelmien kehittämishankkeisiin sopivat teollisten muotoilijoiden palvelut sekä liikkeenjohto- ja markkinointitaitojen kehittämishankkeisiin yritysviestinnän ja yritysmielikuvan kehittämispalvelut.

DesignStart -asiantuntijapalveluita on toteutettu vuoden 2002 loppuun mennessä 226 yritykselle, joista vuonna 2002 79. Taitava -asiantuntijapalvelua on käyttänyt puolestaan vuodesta 1999 lähtien 459 yritystä.

3.3 IDBM - International Design Business Management -ohjelma

Muotoilun käytön lisäämiseen ja yritysten kilpailukyvyyn vahvistamiseen tähtäävät myös poikkitieteelliset koulutusohjelmat. Nämä koulutusohjelmat tuottavat muotoilun käytön laajasti hallitsevia asiantuntijoita. International Design Business Management (IDBM) -ohjelma on Helsingin kauppakorkeakoulun, Taideteollisen korkeakoulun ja Teknillisen korkeakoulun yhteinen opetus- ja tutkimusohjelma, jonka tarkoituksena on tuoda muotoilun, kaupallisen alan ja tekniikan opiskelijat yhteen jo opiskeluvaiheessa. Ohjelmassa tehostetaan poikkitieteellistä tiimityöskentelyä ja tarjotaan opiskelijoille kokonaisvaltainen näkemys tuotekehitykseen ja design- liiketoimintaan.

IDBM-ohjelmassa painotetaan muotoilun tärkeyttä kilpailutekijänä markkina- ja teknologiaosaamisen rinnalla. Teollisuuden tarpeista syntyneessä ohjelmassa tulevat ekonomit, diplominsinöörit ja muotoilijat harjoittelevat työelämässä tärkeitä yhteistyötaitoja kursseilla ja projekteissa. Ohjelmassa opiskelijat oppivat hyödyntämään omaa osaamistaan poikkitieteellisen ryhmän jäsenenä.

IDBM-ohjelmassa painotetaan poikkitieteellistä tutkimusta. Painopistealueina ovat muun muassa tuotekehitys nopean muutoksen aloilla, muotoilun mahdollisuudet kilpailutekijänä sekä kuluttajain arvot ja muuttuvat asenteet. Tutkimusta on tehty mm. EU-rahoitteisesti sekä tilaustutkimuksina yrityksille. Tutkimusprojektien tarkoituksena on tuottaa teoriapohjaan

nojautuvaa sovellettavaa tietoa sekä tarjota ohjelmassa opiskeleville tutkijapaikkoja maisterintutkinnosta aina tohtorintutkinnon suorittamiseen asti.

Lisätietoa ohjelmasta, teollisuusprojektista sekä yhteystiedot löytyvät ohjelman web-sivuilta: www.hkkk.fi/idbm

IDBM-ohjelma käynnistyi vuonna 1995. Ohjelman pohjalta on syntynyt kolmen korkeakoulun yhteistyönä IDBM-instituutti. Tämä puolestaan mahdollistaa ohjelman laajentamiseen tohtorikoulutuksen asteelle sekä ohjelman kansainvälistämisen. Jatkossa on syytä harkita ohjelman laajentamista myös monialaisiin tiedeyliopistoihin.

IDBM-ohjelmassa on vuodesta 1995 lähtien opiskellut vuoden 2002 loppuun mennessä lähes 300 opiskelijaa kolmesta yliopistosta. Ohjelman puitteissa on toteutettu kaikkiaan 84 yritysprojektia. Yritysprojektit ovat olleet omiaan syventämään muotoilun käyttöä projektityöryhmissä. samoin ohjelman suorittaneet opiskelijat ovat sijoittuneet hyvin työmarkkinoille. Seurantaryhmän mielestä IDBM-ohjelman resursoinnin turvaaminen on tärkeää muotoilun käytön syventämiseksi ja uuden tiedon synnyttämiseksi.

3.4 Muotoilun täydennyskoulutusohjelmat

Peruskoulutuksen uudistamisen ja uusien sisältöjen kehittämisen ohella Muotoilu 2005! -ohjelmassa korostettiin alan täydennyskoulutuksen kehittämistä. IDBMpro -koulutusohjelma on Teknillisen korkeakoulun, Taideteollisen korkeakoulun ja Helsingin kauppakorkeakoulun yhteisesti kehittämä ja Lahdessa toteuttama tuote. IDBMpro -täydennyskoulutusohjelma perustuu Helsingissä toteutettuun IDBM -koulutukseen.

Perusopiskelijoilta ja yrityksiltä saadut kokemukset johtivat työelämässä oleville suunnatun IDBMpro -ohjelman käynnistämiseen vuonna 1999. Kohderyhmänä ovat yrityksen strategisesta suunnittelusta, markkinoinnista ja viestinnästä, muotoilusta, tuotannosta sekä tuotekehityksestä vastaavat henkilöt. Koulutuksen suunnittelusta ja toteutuksesta vastaavat Teknillisen korkeakoulun Lahden keskus yhdessä Helsingin kauppakorkeakoulun ja Taideteollisen korkeakoulun kanssa. Ohjelman toinen toteutus on päättymässä ja kolmatta toteutusta valmistellaan.

Ohjelman tavoitteet ovat:

- painottaa poikkitoiminnallista johtamista markkinoinnin, muotoilun ja teknologian yhteisvaikutuksella
- kehittää eri alojen asiantuntijoiden vuorovaikutusta ja näkemystä liiketoiminnan strategisella ja operatiivisella tasolla
- tuoda esiin muotoilun sisältö ja merkitys kansainvälisen liiketoiminnan merkittävänä kilpailutekijänä
- tarjota yritysjohdolle tieteellisen tutkimuksen ja käytännön työelämän kautta lisävalmiuksia suoriutua uusista haasteista.

Ohjelma sai syksyllä 2002 opetusministeriön aikuiskoulutuksen laatupalkinnon poikkeuksellisen korkealaatuisesta aikuiskoulutusteosta.

Taideteollisen korkeakoulun koulutus- ja kehittämiskeskus on suunnitellut vuoden 2004 aikana käynnistyvän "Muotoilu yrityksen kilpailukykytekijänä" koulutusohjelman. Koulutus käsittelee muotoilun hyödyntämistä kokonaisvaltaisesti sekä yrityksen tuotekehityksessä että liiketoimintastrategiassa. Koulutuksen tavoitteena on yritysten kilpailukyvyyn ja erottautumisen lisääminen muotoilupalveluita ja muotoilijan erityisosaamista hyödyntämällä.

Koulutuksen suorittaneella on valmiudet liittää muotoilu kiinteäksi osaksi paitsi tuotteiden ja palveluiden kehittämistä myös yrityksen muuta toimintaa. Koulutuksella pyritään löytämään uusia yrityksiä muotoilun käyttäjiksi, lisäämään yritysten verkottumista muotoilun asiantuntijoiden kanssa sekä siten edistämään uusien, kansainvälisesti vahvojen tuotteiden ja palveluiden luomista.

Neljä pohjoismaista kauppakorkeakoulu ja Taideteollinen korkeakoulu ovat suunnitelleet myös vuonna 2005 alkavan MBA-ohjelman, jonka sisältö muodostuu muotoilun, strategian ja innovaatiotoiminnan hallinnasta.

Nämä uudet täydennyskoulutus ohjelmat vastaavat tavoitteiden asettelultaan Muotoilu 2005! -ohjelman toimenpide-ehdotuksia.

3.5 Muotoilun innovaatiotoiminta

Designium - muotoilun innovaatiokeskus rakentuu Taideteollisen korkeakoulun, Lapin yliopiston, Teknillisen korkeakoulun ja Helsingin kauppakorkeakoulun kiinteälle yhteistyölle sekä yhteistyölle muiden yliopistojen, ammattikorkeakoulujen, yritysten ja julkisyhteisöjen kanssa.

Designiumin tehtävänä on edistää kansallisen muotoilupolitiikan kehittymistä, alan kansainvälistymistä sekä parantaa teollisuuden kilpailukykyä muotoilun monialaisen tutkimus- ja innovaatiotoiminnan kautta. Kehittämistyö tähtää muotoilua hyödyntävien yritysten määrän kasvattamiseen, näiden kilpailukyvyyn vahvistamiseen sekä kansantaloudellisten vaikutusten aikaansaamiseen.

Designiumin toiminta tukee Arabianrantaan syntyvän kansallisesti ja kansainvälisesti merkittävän muotoiluosaamisen keskittymän kehittymistä sekä edistää sen ja muiden pääkaupunkiseudun osaamiskeskittymien yhteistyötä.

Designium verkottaa muotoiluosaamisen kehittämisen kannalta keskeiset koti- ja ulkomaiset toimijat ja luo niiden välille kiinteän ja innovatiivisen yhteistyösuhteen. Designiumverkosto tähtää toiminnassaan kansainväliseen edelläkävijyyteen. Designium toimii tehokkaana käyttöliittymänä muotoilua koskevaan tietoon ja osaamiseen.

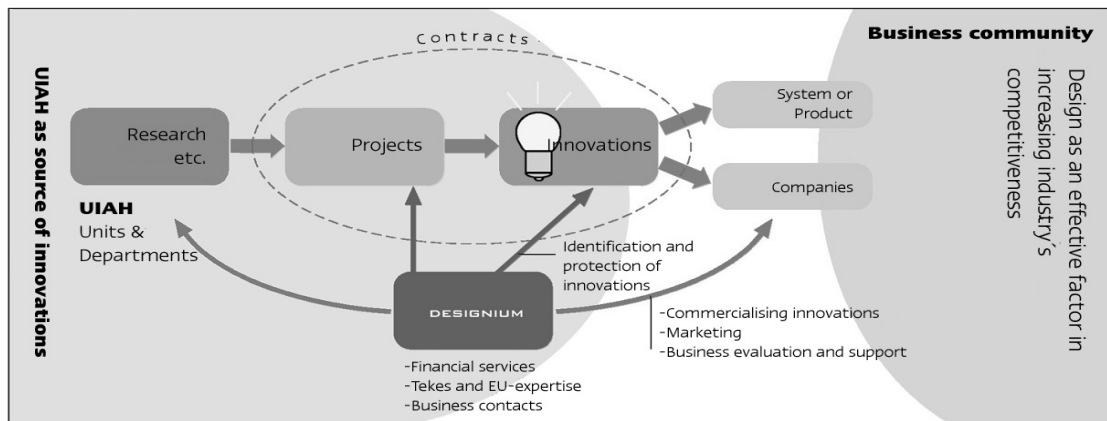
Designiumin palveluita ovat mm.

- innovaatiopalvelut
- rekrytointi- ja urakehityspalvelut
- tietopalvelut
- rahoituspalvelut
- tekijänoikeus- ja sopimuspalvelut

Designiumin toiminnan käynnistäminen on ollut merkittävä avaus muotoilun innovaatiotoiminnan kehittämisessä. Lyhyessä ajassa Designium on kyennyt generoimaan joukon tutkimushankkeita, luomaan kiinteät suhteet kansainvälisiin tutkimuksen huippuyksiköihin sekä käynnistänyt joukon muotoilun käyttöä lisääviä hankkeita. Keskeinen Designiumin toteuttamista selvityksistä oli Tekesin Muoto 2005 -teknologiaohjelman esiselvitys.

Designiumin toiminnan vaikuttavuus perustuu osaltaan parhaan kansainvälisen osaamisen verkottamiseen. Yliopistoista Designiumin kanssa yhteistyötä tekevät mm. MIT, Harvard ja Stanford sekä muotoilun kärkiyrityksistä IDEO ja Design Continuum.

Kuva 2: Designium palvelutoimintaa voidaan kuvata seuraan kaavioon kautta:



Designium tukee osaltaan Arabianrannan kehityshanketta, joka tähtää kansainvälisesti merkittävän kulttuurin, muotoilun ja mediakeskittymän rakentamiseen. Käytännön tasolla Arabianranta-hanke on luonut korkean teknologian taideteollisuus- ja mediakeskuksen korkeakoulun ympärille.

Osana alueen kehitystä on "Muotoiluvarikko" -konsepti, joka yhdistää korkeakoulun tutkimuksen, opetuksen, innovaatiotoiminnan sekä yritysysteistyön. Muotoiluvarikko konsepti liittyy pääkaupunkiseudun metropolialueen kilpailukyvyyn vahvistamiseen ja muotoilun osaamiskeskittymän synnyttämiseen.

3.6 Alueelliset muotoilustrategiat

Lapin alueelle on laadittu oma Muotoilu 2005! -ohjelmaan perustuva muotoilustrategia. Strategia lähtee alueen elinkeinorakenteesta sekä sitä vastaavien muotoilupalveluiden kehittämiseen. Strategiassa on tarkasteltu kutakin Muotoilu 2005! -ohjelmassa esitettyjä toimenpide-ehdotusta sekä laadittu näiden pohjalta alueelliset kehittämistavoitteet.

Rovaniemellä on noin 10 kansainvälisillä markkinoilla toimivaa yritystä, joissa design on mielletty yhdeksi yrityksen ydintoiminnoista.

Elinkeinoelämälle muotoilu-, tuotesuunnittelu-, tuotekehitys- ja graafisia palveluja tuottavia yrityksiä on yhteensä noin 10. Nämä ovat pieniä palvelutoimistoja, joiden markkina-alue on alueellisen kysynnän vähäisyyden vuoksi koko Suomi.

Design Park -yrityspuisto on toiminut vuodesta 1996 lähtien taiteiden tiedekunnan yhteydessä. Design Parkin tehtävänä on osallistua elinkeinorakenteen uudistamiseen ja uusien elinkeinojen kehittämiseen. Design Park tarjoaa yrityksille asianmukaisen toimintaympäristön tiedonsiirtoyhteyksineen sekä design-alan yrittäjyyteen ja design managementiin liittyvää täydennyskoulutusta. Vuodesta 1996 yrityspuistossa on ollut kaikkiaan 30 yritystä. Vuoden lopulla yrityksiä on 19 ja ne työllistävät yhteensä 35 henkilöä. Koulutusohjelmiin on osallistunut kaikkiaan 74 yritystä eri toimialoilta.

Design Park edistää uusien muotoiluyritysten syntyä tukemalla eri tavoin taiteiden tiedekunnan opiskelijoiden yrittäjyysuunnitelmia. Vuosien 2001 - 02 yli 30 eri koulutusohjelmien opiskelijaa on ollut mukana yritysysteistyössä tekemälle eri tavoin opintoihin kytkeytyviä projekteja. Yritysprojekteissa on ollut tavoitteena etsiä keinoja eri koulutusohjelmien, tiedekuntien ja oppilaitosten opiskelijoiden vuorovaikutuksen lisäämiseen sekä vaihtoehtoja tutkinnon suorittaneiden henkilöiden osaamisen hyödyntämiseen ja osaajien pysymiseen alueella.

Eero Innovaatio -yrityshautomo on vuonna 1996 Rovaniemelle perustettu innovatiivisten yritysten käynnistämiseen erikoistunut kehittämissyksikkö. Eero Innovaatio -yrityshautomo tarjoaa asiakkailleen asiantuntija-apua innovaatioihin perustuvan yritystoiminnan käynnistysvaiheessa sekä koulutusta yritystoiminnan hallintaan. Eero Innovaatio -yrityshautomo on ollut eri vaiheissa yhteydessä Arabus-yrityshautomoon, joka on ensimmäinen luovien toimialojen innovaatioiden kaupallistamiseen keskittynyt hautomo.

Design Park on käynnistänyt osana alueen muotoilustrategiaa asiakasyrityksille tarjottavan "Yrittäjyyden ja muotoiluosaamisenkehittämishankkeen" jonka kohderyhmänä on erityisesti lappilaiset pk-yritykset. Eero Innovaatio -yrityshautomo on käynnistänyt osana alueen muotoilustrategiaa Rovaniemen Innovaatiokeskus -projektin, jolla edelleen kehitetään ja yhteen sovitetaan alueellisia yrityshautomopalveluita sekä aktivoidaan ja opastetaan erityisesti alueen matkailu-, tuotanto-, ja palveluyrityksiä käyttämään entistä enemmän etenkin yritysmielikuvan muotoiluun liittyviä palveluita. Innovaatiostrategiaan liittyy myös yrityshautomotoiminnan kehittäminen. Hautomoon hakeutuvien yritysten kohdalla korostetaan muotoilunäkökulmaa yhtenä keskeisenä kilpailukeinona.

Päijät-Hämeen maakuntastrategiassa muotoilu on nostettu vahvasti esiin maakunnallisena vahvuutena. Strategian mukaan vain harvat päijäthämäläiset yritykset näkevät muotoilun liittyvän kiinteästi yrityksen johtamiseen, tuotekehitysprosessin hallintaan, laatujohtamiseen tai yrityskuvan rakentamiseen. Päijät-Hämeessä on runsaasti muovi-, metalli ja puutuotealan teollisuutta, jotka voivat toimia asiassa esimerkillisinä suunnannäyttäjinä jopa kansainvälisellä tasolla.

Alueella on tehty myös selvitys muotoilualan yrityksistä. Alueen muotoiluyrittäjien toiminnan heikkouksia ovat pienuus ja erillisyys. Hämeen TE-keskus painottaa muotoiluyritysten kehittämisessä toisaalta muotoilualan palvelujen tuotteistamista ja toisaalta muotoiluyrittäjien liiketoimintaosaamisen lisäämistä.

Päijät-Hämeen strategia lähtee klusteriajattelusta, jossa pyritään julkisen hallinnon, oppija tutkimuslaitosten sekä muotoiluyritysten ja tuotannollisten yritysten tiiviiseen integraatioon. Kehitystä edistää muotoiluosaajien yhteistyöverkosto MORA. MORA:ssa ovat mukana Tekes, TE-keskus, Muotoiluinstituutti, Muotoilun tutkimuslaitos ja muotoilutoimistot. Oleellista on huippututkimuksen ja korkea-asteen koulutuksen kytkeminen muotoiluklusteriin, jolta osin Päijät-Häme haluaa liittoutua erityisesti pääkaupunkiseudun ja Lapin yliopiston kanssa.

Lapin ohella alueellisia muotoilustrategioita on valmisteilla muun muassa Hämeessä ja Pohjois-Savossa. Hämeessä laaditaan alueellinen muotoilustrategia Wetterhoff-keskus hankkeen yhteydessä. Strategiassa korostetaan koulutuksen ja alueen elinkeinotoimintojen vuorovaikutusta. Pohjois-Pohjanmaalla on laadittu erityinen käsityöhön keskittyvä selvitys ja toimenpideohjelma. Vaasassa Taideteollinen korkeakoulu, Vaasa yliopisto ja Svenka handelshögskolan neuvottelevat MUOVAn muuttamisesta yliopistojen yhteiseksi laitokseksi vahvistamaan Pohjanmaan alueellista innovaatiotoimintaa. Samoin muotoilu on mukana monissa alueellisissa teknologiaohjelmissa ja -strategioissa.

Opetusministeriön aluekehittämisstrategiassa vuosille 2003 - 2013 korostetaan tavoitteena alueiden tasavertaisten toimintaedellytysten vahvistamista sekä niiden yhteensovittamista kansallisen koulutus-, tutkimus- ja kulttuuripolitiikan sekä aluepolitiikan kehittämistavoitteisiin, ottaen huomioon eri alueiden vahvuudet ja kehittämistarpeet. Alueellisissa muotoilustrategioissa lähtökohdana on juuri alueiden omat kehittämistavoitteet ja vahvuudet, joiden varaan muotoiluosaamisen vahvistaminen voidaan rakentaa.

4 Osaamisvaranto

4.1 Teollisen muotoilun tutkimusohjelma

Taideteollisen korkeakoulun teollisen muotoilun osaston aloitteesta Suomen Akatemialle tehtiin vuonna 2000 esitys muotoilua koskevan perustutkimusohjelman rahoittamisesta. Kolmi-vuotinen ohjelma hyväksyttiin syksyllä 2002.

Teollista muotoilua koskeva ohjelma on monialainen ja monitieteinen, kulttuurin ja yhteiskunnan tutkimusta sekä luonnontieteiden ja tekniikan tutkimusta koskeva hanke. Tutkimuksen kohteena on koko teollisen muotoilun järjestelmä. Se kattaa mm. muotoilun käytännön, teknologisen tuotekehityksen, materiaalitutkimuksen, markkinoinnin, kulutuksen ja tuotteiden kulttuurisen vaikuttavuuden. Monitieteellisyys takaa sen, että teollista muotoilua tarkastellaan niin liiketaloustieteen ja teknisten tieteiden kuin yhteiskuntatieteiden ja kulttuuritutkimuksen välinein. tavoitteena on vahvistaa tutkimuksen keinoin teollisen muotoilun-vuorovaikutusprosesseja muotoilijan, tuotannon ja käyttäjän välillä.

Suomen Akatemian Teollisen muotoilun tutkimusohjelman teemoja ovat:

- Ihmisen ja teknologian vuorovaikutus (teknologian käytettävyys)
- Tietoympäristöön ja -välineisiin liittyvä työntutkimus (esim. tietovirtojen hallinta, työn muuttumisen myötä tulevat ergonomia- ja käytettävyysvaatimukset)
- Kulttuuritutkimus ja siihen liittyen mm. semiotikkaa ja trenditutkimus
- Teollisen muotoilun taiteellisen aspektin tutkimus
- Tutkimus teollisen muotoilun käytöstä, keinoista, hyödyistä, systematiikasta (tuotekehittelyn systeemitason tutkimusta)
- Uudet valmistustekniikat
- Kestävä kehitys muotoilussa

Akatemian muotoilun tutkimusohjelma ja Tekesin teollisen muotoilun teknologiaohjelma muodostavat kokonaisuuden, joka on kansainvälisesti poikkeuksellinen ja toteuttaa keskeisen osan Muotoilu 2005! -ohjelmasta. Näihin kahteen tutkimusohjelmaan osallistuu 60 - 100 tutkijaa.

Tutkimusohjelmaan jätetyt hankkeet arvioinut kansainvälinen tieteellinen asiantuntijapaneeli piti tieteellisen ajattelutavan vahvistamista teollisen muotoilun alueella kansainvälisesti merkittävänä avauksena. Tutkimusohjelman ensimmäiseen hakuun tuli 32 hakemusta, joista

toiselle kierrokselle valittiin arvioitavaksi 21 hanketta. Näistä hakemuksista asiantuntijapaneeli arvioi kaksi kolmasosaa erittäin hyväksi tai jopa poikkeuksellisen hyväksi. Tutkimisohjelmaan valittiin kahdeksan hanketta.

4.2 Muotoilukoulutuksen ennakointihanke

Ennakointihanke käynnistyi vuonna 2001 Taideteollisen korkeakoulun Designium-innovaatiokeskuksen toimesta. Selvitys kartoittaa nykyistä koulutusta ja sitä, miten koulutusta tulisi kehittää uudelleen profiloimalla ja orientoimalla. Selvitys käy läpi muotoilukoulutuksen ketjuun kuuluvat koulutusasteet, mutta selvityksen pääpaino on muotoilukoulutuksen yliopisto- ja ammattikorkeakoulutasolla. Selvitystä täydentää opetushallituksen arviointi käsi- ja taideteollisuuden ammatillisesta koulutuksesta vuonna 2001.

Ennakointiraportissa on esitetty arviot muotoilijoiden määrästä ja laadusta elinkeinoelämän, muotoilijoiden ja teollisuuden tuotekehitysinvestointien näkökulmasta. Muotoilukoulutuksen ongelmat liittyvät selvityksen mukaan koulutuspaikkojen suuntaamiseen. Ongelmana on yliopistokoulutettujen vähäinen määrä, mikä heijastuu tutkimuksen määrällisenä niukuutena. Toisen asteen ammatillista koulutusta on liikaa eikä valmistuneet aina mahdu jatkaamaan opintojaan ylemmillä koulutustasoilla. Kehitystoimenpiteet tulisi selvityksen mukaan suunnata koulutuspaikkojen taso- ja alakohtaiseen tarkistukseen sekä koulutuksen laatuun.

Muotoilijoiden kokonaistarve teollisuudessa on tällä hetkellä noin 2000 henkilöä. Vuosina 2005 - 2010 kokonaistarpeen arvioidaan kasvavan 2500 koulutettuun muotoilijaan. Yliopistoista ja ammattikorkeakouluista valmistuneiden muotoilijoiden työllisyystilanne on tällä hetkellä hyvä huolimatta talouden hitaasta kasvuvauhdista. Suurimmat määrälliset vajaukset ovat teollisen muotoilun ja graafisen suunnittelun aloilla.

Tasokohtainen kehitystarve painottuu strategisen muotoilukoulutuksen lisäämiseen. Selvityksen mukaan muotoilun strategisen osaamisen lisäämistarve on kymmenkertainen nykyiseen verrattuna seuraavan kymmenen vuoden kuluessa. Lähitulevaisuuden osaamistarve kohdistuu lisäksi taktisen prosessiosaamisen, strategisen liiketaloudellisen osaamisen sekä muotoilujohtamisen alueille. Operatiivisen tason kehitystarve jatkuu tasaisena kohdistuen lähinnä muotoiluprojektien ja uusien teknisten työkalujen hallintaan.

Kansainvälisen vertailun tulokset osoittivat, että osaamistason nostaminen taktiselle ja strategiselle tasolle on välttämätöntä. Kehittämistarve kohdistuu myös operatiiviseen osaamiseen. Strategisen tason koulutusta annetaan BA- ja MA-tasolla kaikissa selvityksessä mukana olleissa vertailuyksiköissä ja sisällöltään selkeitä opetuspaketteja ja ohjelmia on kehitteillä eri puolilla maailmaa.

Muotoilun uuden osaamisen kehittyminen ja osaamis pohjan laajentaminen on mahdollista vain tutkimustoimintaa kehittämällä. Ensimmäinen edellytys on tutkimuksen määrällinen kasvu, jota voidaan tehostaa lisäämällä alan kansallista ja kansainvälistä yhteistyötä. Kansainvälisessä muotoilututkimuksessa tutkimusalueiden valinta on yksiköiden strateginen päätös, joka perustuu yksikön erikoistumiseen sekä tutkimuksen kansalliseen ja alueelliseen merkitykseen. Monialaisella tutkimuksella pyritään uuden näkökulman tuomiseen alan tutkimukseen sekä alan tutkimuksen tehostuneeseen kehittämiseen.

Ennakointihankkeen mukaan Muotoilu 2005! -ohjelman mukaisten tavoitteiden saavuttaminen edellyttää yliopisto- ja ammattikorkeakoulutason muotoilukoulutuksen sekä toisen asteen ammatillisen muotoilukoulutuksen kehittämistä seuraavia toimenpiteitä:

- 1) muotoilualan osaamistasoa on nostettava
- 2) muotoilualan voimavaroja on keskitettävä ja osaamis pohjaa vahvistettava
- 3) muotoilijoiden määrää on lisättävä
- 4) osaamis pohjan vahvistamiseksi muotoilualan tutkimustoiminnan kehittämiseen on panostettava määrätietoisesti
- 5) muotoilun opetustoiminnan kehittäminen vaatii laajaa yhteistyötä

Ennakointihanke oli laajapohjainen ja perusteellinen selvitys muotoilualan koulutuksen laadusta ja määrästä. Hankkeen tulokset vahvistavat Muotoilu 2005! -ohjelmassa esitetyt toimenpide-ehdotuksia ja täsmentävät niiden sisältöä. Tutkimustoiminnan kehittämiseen, toimijoiden väliseen vuorovaikutukseen sekä osaamisen hyödyntämiseen liittyvien ehdotusten osalta ennakoitiraportin linjaukset ovat yhteneväiset koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelman 2003 - 2008 kanssa.

Valtioneuvoston periaatepäätös taide- ja taiteilijapolitiikasta linjaa taidekoulutuksen samansuuntaisesti. Periaatepäätöksessä todetaan: "Taiteen koulutuksessa tulee erityistä huomiota kiinnittää korkea-asteen koulutukseen. Tällä turvataan taiteilija-ammattiin haluavien mahdollisimman korkeatasoinen koulutus, luodaan edellytykset laadukkaalle taidetoiminnalle sekä vahvistetaan taiteen näkyvyyttä yhteiskunnassa."

Koulutuksen yhteydessä valtioneuvoston periaatepäätös korostaa myös ammatissa toimivien mahdollisuutta päivittää osaamisensa vastaamaan työmarkkinoiden vaatimuksia. Osaamisen päivityksen esteenä ovat usein koulutuksesta perittävät maksut. Tähän periaatepäätöksessä halutaan löytää rahoitusmalli, joka mahdollistaa taidealojen harjoittajien mahdollisuudet osallistua koulutukseen: "Taidealojen täydennyskoulutus on tärkeää taiteen kentän uusiumisen kannalta. Selvitetään, millaisella rahoitusmallilla taataan taiteilijakunnan mahdollisuus osallistua koulutukseen."

4.3 Finsk-Svenska Akademin för Industridesign

Suomen ja Ruotsin yhteistyön varaan rakentuvan akatemian tehtävänä on yhteistyössä syventää ja tuottaa uutta tietoa muotoilun strategisesta merkityksestä sekä viestiä tästä yritysjohdolle, poliitikoille ja yhteiskunnan eri instituutioille. Akatemia kokoaa muotoilun kehitykseen liittyvän ajankohtaisen osaamisen ja tiedon sekä inspiroi molempien maiden muotoilujärjestelmän toimijoita.

Finsk-Svenska Akademin för Industridesign on korkeantason yhteistyöelin. Mukana on edustajat elinkeinoelämästä, muotoilijayhteisöstä, korkeakouluista ja poliittisista päätöksentekotahoista. Akatemia edistää kokemusten ja kontaktien vaihtoa sekä tekee aloitteita muotoilun kehittämisestä ja käytöstä.

Näiden lisäksi Finsk-Svenska Akademin för Industridesign:

- lisää elinkeinoelämän ymmärrystä muotoilun strategisesta merkityksestä
- lisää tietoa muotoilun käytöstä ja muotoiluprosessin johtamisesta
- lisää edellytyksiä muotoilijoiden yhteistyölle elinkeinoelämän kanssa
- kehittää muotoilun tutkimusta ja koulutusta
- voimistaa muotoiluviestintää ja promootiota muotoilutietouden lisäämiseksi

4.4 Muotoilukasvatus

Muotoilutietouden lisäämiseen liittyvät hankkeet, jotka vahvistavat muotoilun asemaa peruskoulun opetussuunnitelmissa tai jotka promovoivat muotoilun mahdollisuuksia ja merkitystä peruskouluikäisille. Muotoilu 2005! -ohjelman muotoilukasvatusta korostavan osion "Muotoilutietous peruskoulun ohjelmaan" tavoitteiden taustalla on Opetushallituksen tavoite muotoilukasvatuksen aseman kehittämiseksi peruskoulun opetussuunnittelussa.

Näiden tavoitteiden tueksi valtion muotoilutoimikunta valmistelee esityksen, jonka hahmottaa kuvan tämän hetkisestä muotoilukasvatuksesta. Selvitys on ensimmäinen laatuaan ja se luo pohjan muotoilukasvatushankkeiden toteutukselle. Julkaisu koostuu asiantuntija-artikkeleista, joissa tarkastellaan muotoilukasvatuksen ja kuvataidekasvatuksen suhdetta sekä konkreettisia ja havainnollisia muotoiluprojekteja. Julkaisu valmistuu vuoden 2004 alussa.

Designmuseon koordinoima, viiden maan yhteinen Fantasy Design -projekti valittiin yhdeksi hankkeeksi Euroopan Komission Kulttuuri 2000 -ohjelman vuoden 2003 hakukierroksella. Kyseessä on kolmivuotinen muotoilukasvatushanke, jossa koululaiset ovat keskeisiä muotoilun toimijoita ja tuottajia.

Fantasy Design -hankkeen muut partnerit ovat: Design museum Gent (Belgia), Norsk Form (Norja), The Lighthouse (Skotlanti) ja Hindholm Socialpedagogiske Seminarium (Tanska). Partnerit ovat asiantuntijaorganisaatioita; designmuseoita, -edistämisyjärjestöjä ja oppilaitoksia. Osa on maansa valtakunnallisia erikoisorganisaatioita, osa alueellisia tai paikallisia. Hanke pohjaa aikaisempaan (1998-2000), neljän pohjoismaan toteuttamaan hankkeeseen.

Nuorten näkökulma muotoiluun on korostetusti esillä Fantasy Design -hankkeessa. Hankkeessa halutaan tuoda esiin muotoilun merkitys jokapäiväisessä elämässä; niin kulttuuriseen yhteisöön kuin fyysiseen elinympäristöönkin kuuluvana asiana. Näkyvin tulos hankkeesta on kansainvälinen kiertonäyttely, joka esittelee hankkeeseen osallistuneiden viiden maan koululaisten tekemiä töitä.

Fantasy Design koostuu kouluihin suunnatuista toiminnoista ja opettajakoulutuksesta. Erityistä huomiota on kiinnitetty koulujen muotoilukasvatusta tukevan uuden oppimateriaalin tuottamiseen ja saavutettavuuteen. Fantasy Design tuo muotoilijat opettajiksi kouluihin. Koululaiset työstävät muotoilutehtäviä ammattimuotoilijoiden ja oman opettajan opastuksella. Hankkeeseen osallistuville koululaisille pyritään tuottamaan mahdollisimman autenttinen suunnittelukokemus. Suomessa toiminta toteutetaan yhteistyössä opetus- ja muotoilijatahojen kanssa.

5 Muotoilupalvelujen kilpailukyky

Designiumin tekemässä muotoilun toimialakartoituksessa selvitettiin myös muotoilutoimistojen asemaa, rakennetta ja kehittämistarpeita. Selvityksen tulokset voidaan tiivistää toimistojen osalta seuraavasti:

- Muotoilutoimistojen on parannettava ansaintalogiikkaansa. Toimistot tekevät usein asiakkaalle strategiseksi luokiteltavaa työtä, mutta siitä saadaan operatiivisen työn (mm. tuotemuotoilu tai graafinen suunnittelu) korvaus.
- Toimistoissa itsessään ei ole monialaisuutta ja verkostoituminen on alihankintaa. Tämä ei tue toimistojen ansaintalogiikan tai uskottavuuden kehittymistä konsulttitoimistojen tasolle.
- Useimmat muotoilutoimistot ovat pieniä. Aloittavien ja yhden hengen toimistojen tulisi muodostaa suurempia toimintayksiköitä liiketoiminnan mahdollisuuksien parantamiseksi.

5.1 Odysseus-hanke

Yksi muotoilupolitiikan tärkeimmistä tavoitteista on suomalaisen muotoilun kansainvälistäminen. Odysseus-hankkeen tavoitteena on Muotoilu 2005! -periaatepäätöksen mukaisesti luoda Suomeen muotoilupalveluiden liiketoiminnan kehittämiseen liittyvää osaamista sekä lisätä suomalaisen muotoilun tunnetusta ja arvostusta maailmalla. Hanke alkoi vuoden 2002 alusta 3 vuotta kestäväällä pilottikaudella, jonka aikana lähetetään vuosittain 6-10 nuorta suomalaista muotoilijaa vuoden mittaiseksi jaksoksi työskentelemään muotoilualan johtaviin toimistoihin Euroopassa, Yhdysvalloissa, Australiassa ja Aasiassa.

Muotoilun innovaatiokeskus Designiumin tehtävänä on koordinoida hanketta, luoda yhteistyö eri maiden muotoilutoimistojen kanssa, varmistaa, että projektiin osallistuneiden muotoilijoiden kokemukset hyödynnetään mahdollisimman laajasti suomalaisen muotoilun edistämiseksi sekä raportoida projektin tuloksista.

Hankkeeseen voivat osallistua muotoilukoulutusta Suomessa antavista oppilaitoksista valmistuneet nuoret muotoilijat, jotka ovat jo hankkineet työkokemusta muotoilualalta. Kohdeoppilaitokset ovat Taideteollinen korkeakoulu, Lapin yliopisto, Oulun yliopisto, Lahden muotoiluinstituutti, Kuopion muotoiluakatemia ja Teknillinen korkeakoulu.

Kansainvälistymisen kannalta tärkeää on myös Suomeen hakeutuvat ulkomaiset opiskelijat. Taideteollisen korkeakoulun uusista maisteriohjelmien opiskelijoista lähes viidennes on ulkomaalaisia. vastaavasti jatko-opiskelijoista 15% on ulkomaalaisia. Luvut ovat suhteellisen korkeita ja kertovat suomalaisen muotoilukoulutuksen korkeasta tasosta ja kansainvälisestä arvostuksesta.

5.2 Muotoilupalvelualan ydinosaamisen kehittäminen –tutkimushanke

Tutkimushankkeessa tutkitaan muotoilun käytäntöjä teollisuudessa. Tavoitteena on luoda uudentyyppisiä malleja muotoilun strategisempaan ja kokonaisvaltaisempaan hyödyntämiseen yrityksissä ja sitä kautta tukea teollisuutemme kansainvälisen kilpailukyvyn kehittymistä. Keskeisenä tutkimusaiheena on löytää selkeä tapa osoittaa muotoilun merkitykset ja hyödyt teollisuusyrityksen tuotekehityksen ja kokonaiskilpailukyvyn välineenä eri tyyppisissä yrityksissä.

Rinnakkaisena tavoitteena on tuottaa uusia, monipuolisempia palvelukonsepteja ja liiketoimintamalleja muotoilupalvelualalle tavoitteena alan ansaintalogiikan parantaminen sekä kansainvälisen markkinaosuuden kasvattaminen. Hankkeeseen osallistuu kuusi Suomen johtavaa teollisen muotoilun toimistoa ja toteutuksesta vastaavat Designium ja Teknillisen korkeakoulun TAI-tutkimuskeskus.

Projektin keskeisiä johtopäätöksiä on se, että muotoilutoimistojen tulisi tuotteistaa palvelunsa ja havainnollistaa selkeämmin palvelun kokonaissisältö eri vaiheineen. Palvelusta ja/tai sen osista tulisi muodostaa erillisiä palvelupaketteja, jotka tulee hinnoitella kysynnän arvostuksen perusteella.

Tutkimuksen mukaan muotoilija on usein oman palvelutoimintansa kehittämisen henkinen este; ammatti-identiteetin ja -etiikan koetaan olevan ristiriidassa yrityksen kaupallisen kehittämisen kanssa. Kasvu-uralle siirtyminen edellyttää nykytasoon verrattuna moninkertaisen riskin ottamista ja muiden alojen osaajien rekrytointia. Kehitysmalleja muotoilutoimistojen tulisi hakea ulkomailta (mm. muotoilun strateginen liiketoimintakonsultointi) ja muilta palveluliiketoiminta-aloilta (mainostoimistot, insinööritoimistot, bisneskonsultointi).

5.3 Käsityö uuden tuotannon lähteenä

Käsi- ja taideteollisuusliitto Taito ry:n aloitteesta ja Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitran toimesta käynnistettiin kehittämisohjelmatyö käsityöyrittäjyyden edistämiseksi. Tutkimusraportti (Luutonen, Marketta ja Äyväri, Anne, Käsien tehty tulevaisuus, Sitran raportteja 24, Helsinki 2002) kokoaa käsityöyrittäjyyden nykytilaa ja mahdollisuuksia tarkastelevan tutkimus- ja selvitystyön tulokset ja antaa pohjan kehittämistyön suunnitteluun.

Julkaisun keskeisiksi viesteiksi on tiivistetty käsityöyrittämisen erityislaatu ja sen vaatimat kehittämistoimenpiteet, käsityöyrittäjän osaamisen haasteet sekä käsityön näkyvyyden vahvistaminen.

Kauppa- ja teollisuusministeriön johdolla toteutettava alan kehittäminen korostaa koulutuksen yrittäjäorientaatioita, yrittäjäpalveluiden ja yritysvalmennuksen kehittämistä sekä yritysrahoituksen uudistamista alan tarpeita vastaavaksi.

6 Viestintä

Design Forum Finland ilmoittaa tavoitteekseen olla johtava kansainvälisen muotoilun tietokeskus. Viestinnän ja siihen liittyvien tehtävien kautta Design Forum Finland haluaa edistää teollisuuden ja kulttuurin kilpailukykyä ja kehitystä muotoilun avulla. Tämän ohella keskeisiä Design Forum Finlandin tavoitteita on suomalaisen muotoilun tunnettuuden parantaminen ja muotoilun käytön lisääminen teollisuudessa.

Design Forumin toimintamuotoina ovat näyttelyt, muotoilun käyttöä edistävät projektit sekä tiedotus ja julkaisut. Kansainvälisiä yhteistyöprojekteja on järjestetty Euroopan ja Latinalaisen-Amerikan vahvistuvien kansantalouksien - Meksikon, Viron, Kroatian ja Saksan - kanssa. Näihin on liittynyt sekä näyttelyprojekteja että asiantuntijavierailuja ja seminaareja muotoilusta ja taidekäsityöstä.

Muotoilujärjestelmän kehittyminen lisää tarvetta ajankohtaisen viestinnän monipuoliseen toteutukseen. Teollisuuden ja elinkeinoelämän kiinnostus muotoilun mahdollisuuksia kohtaan näkyy mm. Design Option julkaisemisessa. Design Optio ilmestyy neljä kertaa vuodessa Kauppalehti Option yhteydessä.

Vuoden 2004 alusta muotoilutoimikunta ja Profounders viestintätoimisto käynnistävät pilottihankkeena muotoilun viestinnän palvelukonseptin - "FaceNorth" - toteutuksen. Tavoitteena hankkeessa on suomalaisen muotoilun näkyvyyden lisääminen kansainvälisissä medioissa.

6.1 Design for the Embassies -hanke

Ulkoasiainministeriö toteuttaa hanketta sisustaessaan uusia residenssejä ja kanslioita, joita on vuosittain keskimäärin 5-10. Näihin tiloihin hankitaan taideteosten lisäksi nykymuotoilua.

Ministeriö on viimeisen 10 vuoden kuluessa rakennuttanut neljä uutta suurlähetystörakennusta: Washington, Berliini, Canberra ja Tukholma, kaksi viime mainittua valmistuivat 2002. Kaikki nämä edustustot ovat saaneet täydellisesti uuden nykyaikaisen sisustuksen, jossa on otettu huomioon muotoiluohjelman tavoitteet.

Uusissa suurlähetystörakennuksissa on myös näyttelytoiminnan mahdollistavat monitoimitilat. Washingtonin suurlähetystö on jo vakiinnuttanut asemansa arvostettuna muotoilua esittelevänä näyttelytilana. Vuonna 2003 Washingtonin lähetystössä ovat olleet esille sekä Tapio Wirkkalan että Nanny Stillin retrospektiiviset näyttelyt. Samoin lähetystö toteutti vuoden 2003 aikana laajan Oiva Toikan näyttelyn.

Berliinissä olevan pohjoismaisen suurlähetystökompleksin Fellehusissa toteutetaan niin ikään näyttelyitä. Niinikään Canberran lähetystössä on ollut esillä Design Forumin 125-vuotisjuhlanäyttely. Suomalaista muotoilua on esillä myös Tukholman suurlähetystön näyttelytilassa, missä maaliskuussa 2003 avattiin Design Forum Finlandin tuottama Fennia Prize-näyttely.

Merkittävä hanke suomalaisen muotoilun promootiotoiminnassa oli vuonna 2003 Tokiossa toteutettu Q - Designing the Quietness näyttely. Näyttely liittyi laajempaan Suomen Japanin instituutin Feel Finland -tapahtumaan, jonka tarkoituksena oli tutustuttaa japanilaiset suomalaiseen kulttuuri- ja tiedeosaamiseen.

6.2 Ornamo Open - muotoilijatietokanta

Teollisuustaiteen liitto Ornamo rakentaa interaktiivisen palvelun verkkoon. Verkkopalvelu mahdollistaa muotoilijoiden ja suunnittelutoimistojen sekä näiden asiakkaiden kohtaamisen.

Projekti toteutetaan OPM:n ja valtion muotoilutoimikunnan tukemana. Aktiivinen kansainvälistyminen on edellytys suomalaisen muotoilun kilpailukyvyille. Palvelu toteutetaan englanniksi ja suomeksi. Tietokantapohjainen muotoilijarekisteri tulee olemaan osa Ornamon www.finnishdesign.fi verkkoyhteistyöporttaalia.

Työ keskittyy toimivan ja hyödynnettävän jäsenrekisterin luomiseen siten, että tietokannasta voidaan tehdä hakuja erilaisilla poiminnoilla. Palvelu lanseerataan yleisölle keväällä 2004. Uusi verkkoratkaisu parantaa Ornamon tiedotustoimintaa ja auttaa välittämään muotoilupalveluita kaupalle, teollisuudelle ja muille yhteistyökumppaneille.

6.3 Ilmari Design publications

Tammikuussa 2001 julkistettiin suomalaisten muotoilualan organisaatioiden yhteinen julkaisubrandi ILMARI design publications. Mukana yhteistyössä ovat Design Forum Finland, Grafia, Suomen rakennustaiteen museo, Taideteollinen korkeakoulu, Designmuseum ja Teollisuustaiteen liitto Ornamo.

Kukin organisaatio tuottaa ja julkaisee tasokasta taideteollisuusalan kirjallisuutta ja lehtiä.

ILMARI merkitsee markkinointiyhteistyötä, mutta myös väylää ideoita ja luoda entistä mielenkiintoisempia ja laadukkaampia julkaisuja. ILMARIN julkaisut esittelevät muotoilun, taiteen ja arkkitehtuurin merkityksen jokapäiväisessä elämässä ja lähiympäristössä.

6.4 ARMI - arkkitehtuurin, rakentamisen ja muotoilun informaatiokeskus

Muotoilu 2005! -ohjelman ja arkkitehtuuripoliittisen ohjelman tavoitteet yhdistyvät ARMI-hankkeessa. Hankkeen tarkoituksena on luoda arkkitehtuurin, rakentamisen ja muotoilun informaatiokeskus, johon kootaan alalla keskeisesti toimivien instituutioiden toiminnat. Näistä merkittävimpänä ovat yleisölle suunnatut näyttely- ja informaatiopalvelut.

Hankkeella on tavoitteena yhdistää alan keskeiset kansallisesti ja kansainvälisesti näkyvät instituutiot.

Hankkeen osapuolina ovat:

- Suomen rakennustaiteen museo
- Suomen taideteollisuusyhdistys/Design Forum Finland
- Rakennustietosäätiö
- Rakennustekniikan keskus
- Helsingin kaupunki
- Suomen Arkkitehtiliitto ry SAFA
- Suomen Rakennusinsinöörien Liitto ry RIL
- Teollisuustaideteiden liitto Ornamo
- Graafisen suunnittelun ammattilaisten järjestö Grafia ry

Helsingin kaupunki on tehnyt päätöksen varata hanketta varten tontti Helsingin Katajanokalta. Hankkeesta järjestetty arkkitehtuurikilpailu on ratkaistu tammikuussa 2002. Palkintolautakunta suosittelee toteutuksen pohjaksi kilpailun voittanutta ehdotusta, nimimerkki "Lukko". Syksyllä 2003 hankkeen eteneminen on hidastunut rahoitukseen liittyvien epävarmuustekijöiden takia. Hankkeen toteutuminen edellyttää selkeää liiketoimintasuunnitelmaa, jossa argumentoidaan hankkeen sisältö sekä kustannusten realistinen taso ja rahoitus.

ARMI-hankkeen tuloksena voidaan pitää mukana olevien tahojen yhteistyön ja vuorovaikutuksen lisääntymistä. Vuoden 2003 lopulla perustettu ARMI yhdistys sitoo lähes kaikki mukana olevat tahot kiinteästi hankkeen toteutukseen ja toisaalta luo edellytykset entistä tiiviimmälle toiminnalliselle yhteistyölle. Yhdistys pitää realistisena tavoitteena rakennuksen valmistumista vuoden 2008 aikana. Nyt on keskitytty kartoittamaan muun muassa tulevan toiminnan sisältöä ja yhteistyömuotoja, kunkin osapuolen toimintaa ja hankkeen kustannuksia sekä yhteistyöstä koituvia synergiaetuja ja säästöjä.

7 Johtopäätökset

Seurantaryhmä esittää toimeksiantoon liittyen seuraavat johtopäätökset Muotoilu 2005! -ohjelman toteutumisesta:

- 1) **Muotoilu 2005! -ohjelma on kokonaisuudessaan lähtenyt toteutumaan laajalla rintamalla.** Ohjelman laadinta ja toteutus on yhdistänyt lähes kaikki muotoilujärjestelmän kannalta keskeiset toimijat. Ohjelman ajankohtaisuudesta kertoo sen saama huomio muiden maiden vastaavissa ohjelmissa. Merkittävä kvantitatiivinen kehitys on tapahtunut osaamisen ja muotoilun käytön syventämisen alueilla.
- 2) **Tekesin teollisen muotoilun teknologiaohjelma ja Suomen Akatemian teollisen muotoilun tutkimusohjelma ovat ainutlaatuisia kokonaisuuksia,** tutkimusaiheiltaan relevantteja ja luovat perustan muotoilun uudistumiselle. Näiden ohjelmien kautta muotoilun kehittämiseen on kytketty yhteiskunnan ja talouden keskeiset tahot.
- 3) **Koulutuksen ennakkointihanke linjaa koulutuksen kehittämisen suuntaviivat.** Ennakkointihanke vahvistaa tutkimuksellisin menetelmin Muotoilu 2005! -ohjelmassa koulutukseen liittyvät toimenpide-ehdotukset ja syventää niiden sisällön.
- 4) **Muotoilutoimistojen liiketoiminnan kansainvälistäminen muodostaa jatkossa ison haasteen.** Kansainvälistämisen edellytyksenä on kotimaisen muotoilukentän rakenne muutos, joka merkitsee toimistojen ja toimijoiden nykyistä merkittävästi laajempaa keskinäistä verkottumista.
- 5) **Muotoilujärjestelmän kehityksen vauhdittuminen edellyttää viestintään panostamista.** Muotoiluohjelmasta ja sen toimenpiteistä viestiminen on tapahtunut yksittäisten henkilöiden kautta. Jatkossa mm. tutkimustoiminta tuottaa aineistoa, jonka viestintä ei voi rakentua pelkästään aktiivisten yksilöiden varaan. Viestinnän toteutuksessa on otettava huomioon muotoilun laaja-alaisuus. Esteettisyyteen muotoilun viestinnässä ei voida rajoittua varsinkaan tutkimustoiminnan vahvistuessa.

Näiden johtopäätösten perusteella seurantaryhmä esittää toteutettavaksi seuraavat jatko-toimenpiteet:

Strateginen taso:

1) **Muotoilun klusteriselvityksen käynnistäminen.** Nyt muotoilujärjestelmän kehitys on tapahtunut laajalla rintamalla. Jatkossa tarvitaan osaamisen syventämistä Suomelle keskeisillä toimialoilla. Talouden erikoistuminen merkitsee kärkitoimialojen tunnistamista ja osaamisen vahvistamista näillä aloilla tutkimuksen ja tuotekehityksen kautta. Tämä luo pohjan Muotoilu 2010 -strategialle, jonka toteutuksen koordinoi hallinnon tasolla kauppa- ja teollisuusministeriö.

Muotoilu 2010 -strategian tulee lähteä kansallisen kilpailukyvyn vahvistamisesta. Kokeusten, elämysten ja arvojen merkitys kasvaa ostopäätösten teossa niin palveluiden kuin tuotteidenkin kohdalla. Kilpailukyvyn kohdalla näiden ei-materiaalisten seikkojen merkitys korostuu vahvan teknologisen osaamisen rinnalla.

2) **Tutkimustoiminnan pitkäjänteisyyden turvaaminen.** Tutkimustoiminta on käynnistynyt hyvin ja tutkimusohjelmat muodostavat monitieteisen ja ainutlaatuisen kokonaisuuden maailmassa. Hankkeiden kautta syntyy sellaista tietoa ja osaamista, joka edesauttaa muotoiluintensiivisen teollisuuden ja tuotannon pysymistä Suomessa ja hakeutumista Suomeen.

Tutkimustoiminnan tulokset luovat myös alan koulutukseen uusia sisältöjä. Jatkossa opetusministeriö ja Suomen Akatemia huolehtivat tutkimustoiminnan edellytysten pitkäjänteisestä kehittämisestä. Tekesin Muoto 2005! -teknologiaohjelman arviointi luo perustan Tekesin jatkotoimille muotoilun käytön lisäämiseksi ja syventämiseksi teollisuudessa. Tutkimuksen monitieteisyys ja laaja-alaisuus takaa jatkossa Suomen muotoilujärjestelmä kehityksen ja ajankohtaisuuden.

Operatiivisella tasolla seurantaryhmä esittää jatkossa panostettavan erityisesti:

1) **Muotoilutoimistojen kansainvälistäminen.** Muotoiluosaaminen on Suomessa korkeaa kansainvälistä tasoa. Käynnistyneet tutkimusohjelmat tuottavat uutta tietoa ja uusia toimintamalleja. Jatkossa muotoilu tulee nähdä entistä selkeämmin osaamisintensiivisenä palvelualueena, jonka liikevaihdosta merkittävä osa muodostuu kansainvälisistä toimeksiannoista. Muotoilutoimistojen kansainvälistyminen on ehdottoman välttämätöntä alan kasvun ja kehityksen kannalta.

2) **Muotoilutoimistojen rakennemuutos.** Muotoilutoimistoista 80 % on 1 - 4 henkilön yrityksiä. Pieni yrityskoko ja alhainen verkottumisen aste ei luo edellytyksiä toimialan kehitykselle ja kasvulle. Kannattavuuden ja tuottavuuden parantaminen edellyttää yrityskoon kasvattamista tai verkostollisen toimintamallin käyttöönottoa.

3) **Muotoilualan yritystoiminnan vahvistaminen.** Muotoilualasta tehtyjen selvitysten mukaan yrittäjien liiketoimintaosaaminen vaatii kehittämistä. Tämän johdosta käynnistetään muotoiluyrittäjien kehittämisohjelma, jossa luodaan edellytyksiä toimivien yrittäjien liiketoimintaosaamisen vahvistamiselle sekä välitetään yritystoiminnan parhaat käytännöt alan oppilaitosten käyttöön.

4) **Muotoiluviestinnän kehittäminen.** Monet Suomen kilpailijamaista viestivät tehokkaasti, näyttävästi ja markkinaehtoisesti muotoilujärjestelmien kehityksestä ja kehityksen tuloksista. Suomalaisen muotoilujärjestelmän kehitys yhtäältä edellyttää ja toisaalta ansaitsee nykyistä laajempaa kansainvälistä näkyvyyttä ja kansallista tiedotusta.

Muotoiluviestinnän kehittämistä huolehtivat kauppa- ja teollisuusministeriö yhdessä ulkoministeriön ja valtion muotoilutoimikunnan kanssa. Kauppa- ja teollisuusministeriön koordinoimana nämä suunnittelevat ja toteuttavat hankkeen suomalaisen muotoiluosaamisen kansainvälisen näkyvyyden parantamiseksi. Hankkeessa otetaan huomioon suomalaisen kulttuurin vientihankkeen tavoitteet ja sisällöt.

5) **Muotoilujärjestelmän kehityksen seuranta.** Muotoilu 2005! -ohjelmassa esitetyt toimenpiteet ovat käynnistyneet hyvin. Merkittävät tutkimukseen ja innovaatiotoimintaan liittyvät hankkeet käynnistyivät vuosien 2002, 2003 ja osin 2004 ajanakin. Hallituksen strategia-asiakirjassa puolestaan edellytetään, että Muotoilu 2005! -ohjelman seurantaryhmä raportoi ohjelman toteutumisesta vuoden 2005 loppuun mennessä.

Opetusministeriö nimittää seurantaryhmän jatkamaan ohjelman toteutumisen arviointia sekä laatimaan selvitys Muotoilu 2005! -ohjelman toteutumisesta vuoden 2005 loppuun mennessä. Seurantaryhmää laajennetaan siten, että mukana on myös muotoilun hyödyntävän elinkeinoelämän edustus. Seurantaryhmä ja muotoilun Round Table toimivat kiinteässä vuorovaikutuksessa.

Näiden toimenpide-ehtotusten ohella Muotoilu 2005! -ohjelman seurantaryhmä päätti tehdä kauppa- ja teollisuusministeriölle ja opetusministeriölle seuraavan esityksen:

"Muotoilu 2005! -ohjelma on lähtenyt toteutumaan kauttaaltaan hyvin. Perustan tälle muodostaa osin talouden rakenteissa tapahtuneet muutokset ja näkemys luovasta osaamisesta ja luovien toimialojen mahdollisuuksista yhteiskuntaa ja taloutta uudistavana ja kehittäväenä. Luovien alojen (creative industries) kansantaloudellista merkitystä on selvitetty eri maisissa. Italiassa luovat alat - muoti- ja designteollisuus - muodostavat turismin jälkeen merkittävimmän talouden sektorin. Englannissa luovat alat ovat nykyisellään metalliteollisuutta suurempi kansantalouden sektori. Lontoon alueella tehtyjen selvitysten mukaan luovat alat ovat nopeimmin kasvava taloudellisen toiminnan sektori.

Luovien alojen kasvu perustuu kuluttajamarkkinoilla tapahtuneisiin muutoksiin. Teknologiaan nojaaminen ei riitä, vaan tuotteilta odotetaan selkeyttä, ymmärrettävyyttä, luotettavuutta ja elämyksiä. Ostopäätöksiin vaikuttavat yhä useammin tuotteiden ei-materiaaliset ominaisuudet ja arvot.

Suomessa luovista toimialoista on tehty erillisselvityksiä. Muotoilu 2005! -ohjelman seurantaryhmä esittää kauppa- ja teollisuusministeriölle ja opetusministeriölle kokoavan selvityksen tekemistä luovien toimialojen kansantaloudellisesta merkityksestä ja niiden tulevaisuuden mahdollisuuksista kansallisessa ympäristössä"

Seuraavassa on tarkasteltu Muotoilu 2005! -ohjelmassa esitettyjen toimenpiteiden toteutumista. Kunkin hyväksytyssä ohjelmassa esitetyn toimenpide-ehdotuksen jälkeen on seurantaryhmän arvio sen toteutumisesta.

[1] Alueellisten työvoima- ja elinkeinokeskusten toiminnassa muotoilupalveluita vahvistetaan osana yrityksille suuntautuvaa palvelutoimintaa. TE-keskukset kehittävät yhdessä muotoilualan organisaatioiden kanssa pk-yrityksille suunnatun palvelumallin. Tavoitteena on kytkeä muotoiluosaaminen yritysten tuotesuunnitteluun ja tuotteistaa muotoiluosaaminen hyödyntämään eri alojen toimintaa.

Muotoilun hyödyntäminen yritysten tuotekehitystoiminnassa on tapahtunut kahdella tasolla. Strategisen tason käytön syventämiseen keskittyy Tekesin Muoto 2005 - teknologiaohjelma. Operatiivisella tasolla muotoilun käytön lisäämiseen ja yritysten kilpailukyyn kasvattamiseen tähtää TE-keskusten DesignStart palvelu. TE-keskusten tuotteistettujen asiantuntijapalveluihin kuuluva DesignStart on toteutettu vuoden 2002 loppuun mennessä 226 yritykselle. Palvelun sisältöä on vuoden 2003 aikana laajennettu kattamaan myös yritysten markkinointiviestintä ja brändin hallinta. Uusien konsulttien valinnassa kiinnitettiin huomiota juuri markkinointiviestinnän ja graafisen suunnittelun osaamiseen.

TE-keskusten kautta tuotettava Taitava-kehittämisohjelma on tarkoitettu päätoimiselle piensarjaa tai uniikki-tuotetta valmistavalle käsityörittäjälle tai -yrityksille. Ohjelman tavoitteena on parantaa käsityöyrityksen kannattavuutta ja kilpailukykyä. Taitava - asiantuntijapalvelu on käyttänyt vuodesta 1999 lähtien vuoden 2002 loppuun mennessä 459 yritystä.

[2] Kauppa- ja teollisuusministeriön johdolla alueelliset ja valtakunnalliset yritystoiminnan kehitysorganisaatiot käynnistävät yhteistyössä elinkeinoelämän järjestöjen ja muotoilijayhteisön kanssa projektin, jonka tavoitteena on saada 200 yritystä vuosittain kiinnittämään muotoilu osaksi ydintoimintojaan.

Teollisen muotoilun teknologiaohjelma - Muoto 2005 - käynnistyi vuoden 2002 alussa. Ohjelman tavoitteena on tehdä muotoilusta merkittävä osa kansallista kilpailukykyä. Tavoitteeseen pyritään kehittämällä muotoilun tutkimuksen tasoa, muotoilun osaamisen hyödyntämistä yritysten tuotekehityksessä ja liiketoimintastrategiassa sekä kehittämällä muotoiluyritysten palveluja.

Ohjelman tarkoituksena on tukea teknologiatuotteiden tuotekehitysprosesseihin liittyvää, muotoiluosaamista hyödyntävää tutkimus- ja kehitystoimintaa sekä muotoilupalveluiden ja -käytäntöjen kehittämistä kansainvälisen tarjonnan tasolle. Muotoilun kehittämisen on lunastettava asemansa osana yritysten liiketoimintaa tuotettujen hyötyjen kautta. Ohjelman lähtökohdana on siis muotoilun käytön kehittäminen yrityksissä, ei vain käytön lisääminen.

Vuoden 2003 loppuun mennessä Muoto 2005 -teknologiaohjelmaan on kytkeytynyt lähes 50 yritystä.

Tekesin Muoto 2005 -ohjelma on merkittävä avaus vaikuttavan muotoilun käytön lisäämiseksi. Muotoilu on ohjelman ansioista mukana myös alueellisissa teknologiastrategioissa.

[3] Muotoilun opetus kytketään nykyistä kiinteämmin osaksi teknistä ja kaupallista koulutusta ja näiden puitteissa tapahtuvaa tuotekehityskoulutusta. Muotoilun koulutuksessa kaupallisilla ja teknisillä aloilla painopiste on muotoilun strategisen roolin ja sen mahdollisuuksien tunnistamisessa. Opetusministeriö edistää eri alat yhdistävien koulutusohjelmien käynnistymistä ja varmistaa niiden jatkuvuuden.

International Design Business Management (IDBM) -ohjelma on Helsingin kauppakorkeakoulun, Taideteollisen korkeakoulun ja Teknillisen korkeakoulun yhteinen opetus- ja tutkimusohjelma, jonka tarkoituksena on tuoda muotoilun, kaupallisen alan ja tekniikan opiskelijat yhteen jo opiskeluvaiheessa. Ohjelmassa tehostetaan poikkitieteellistä tiimityöskentelyä ja tarjotaan opiskelijoille kokonaisvaltainen näkemys tuotekehitykseen ja design- liiketoimintaan.

IDBM-ohjelmassa painotetaan muotoilun tärkeyttä kilpailutekijänä markkina- ja teknologiaosaamisen rinnalla. Teollisuuden tarpeista syntyneessä ohjelmassa tulevat ekonomit, diplomi-insinöörit ja muotoilijat harjoittelevat työelämässä tärkeitä yhteistyötaitoja kurssien ja projektien muodossa. Ohjelmassa opiskelijat oppivat hyödyntämään tehokkaasti omaa osaamistaan poikkitieteellisen ryhmän jäsenenä.

[4] Yliopistojen järjestämässä täydennyskoulutuksessa otetaan huomioon liikkeenjohdolle kohdentuva koulutus muotoilun strategisesta merkityksestä yritysten tuotekehityksen osana.

Perusopiskelijoilta ja yrityksiltä saadut kokemukset johtivat työelämässä oleville suunnatun IDBMpro -ohjelman käynnistämiseen vuonna 1999. Kohderyhmänä ovat yrityksen strategisesta suunnittelusta, markkinoinnista ja viestinnästä, muotoilusta, tuotannosta sekä tuotekehityksestä vastaavat henkilöt. Koulutuksen suunnittelusta ja toteutuksesta vastaavat Teknillisen korkeakoulun Lahden keskus yhdessä Helsingin kauppakorkeakoulun ja Taideteollisen korkeakoulun kanssa.

Ohjelma sai syksyllä 2002 opetusministeriön aikuiskoulutuksen laatupalkinnon poikkeuksellisen korkealaatuisesta aikuiskoulutusteosta.

Taideteollisen korkeakoulun koulutus- ja kehittämiskeskus on suunnitellut vuoden 2004 aikana käynnistyvän "Muotoilu yrityksen kilpailukytekijänä" koulutusohjelman. Koulutus käsittelee muotoilun hyödyntämistä kokonaisvaltaisesti sekä yrityksen tuotekehityksessä että liiketoimintastrategiassa. Koulutuksen tavoitteena on yritysten kilpailukyyn ja erottautumisen lisääminen muotoilupalveluita ja muotoilijan erityisosaamista hyödyntämällä.

Neljä pohjoismaista kauppakorkeakoulua ja Taideteollinen korkeakoulu ovat suunnitelleet myös vuonna 2005 alkavan MBA-ohjelman, jonka sisältö muodostuu muotoilun, strategian ja innovaatiotoiminnan hallinnasta.

[5] Muotoilun sovellutukset otetaan huomioon tietoyhteiskuntastrategian toteutuksessa. Eri yliopistojen aloittamia muotoilun ja viestintäteknologian yhdistäviä koulutus- ja tutkimusohjelmia vahvistetaan ja niiden jatkuvuus turvataan.

Nykyisen Vanhasen hallituksen tietoyhteiskuntastrategian yhteydessä korostetaan kansalaisille tarjottavien sähköisten palveluiden asiakaslähtöisyyttä ja helppokäyttöisyyttä. Muotoilun ja viestintäteknologian koulutusohjelmien integrointi edellyttää kuitenkin merkittävää vahvistamista.

Tutkimuspanostuksissa on otettu huomioon käytettävyys ja käyttöliittymä suunnittelu. Näiden tutkimushankkeiden kautta saadaan uutta osaamista myös alan koulutuksen tueksi.

[6] Opetusministeriö ja taideteollinen korkeakoulu sopivat muotoilun innovaatiokeskus Designiumin valmistelusta. Designium yhdistää tutkimuksen, opetuksen, yritysten tuotekehitystoiminnan, muotoilualojen yritystoiminnan kehittämisen ja kansainvälistämisen tuen, muotoilutoimistoja ja yrityksiä palvelevan tutkimustietopalvelun, uuden yritystoiminnan käynnistämisen ja muotoiluosaamisen kansainvälistämisen. Toiminta verkotetaan alan muiden tutkimus- ja oppilaitosten kanssa. Saadut kokemukset välitetään näiden käyttöön.

Designiumin toiminta käynnistyi Taideteollisen korkeakoulun yhteydessä vuonna 2000. Designium rakentuu kiinteälle yhteistyölle Taideteollisen korkeakoulun, Lapin yliopiston, Teknillisen korkeakoulun ja Helsingin kauppakorkeakoulun sekä muiden yliopistojen, ammattikorkeakoulujen, yritysten ja julkisten yhteisöjen kanssa.

Designium edistää toiminnallaan muotoilun uuden tiedon ja osaamisen siirtymistä elinkeinoelämään sekä muotoilun käyttöasteen lisääntymistä elinkeinoelämän piirissä tavoitteena Suomen kansainvälisen kilpailukyvyyn sekä työllisyyden kasvu.

Designiumin toiminnan lähtökohtana on muotoilun uuden osaamisen sekä alalla tapahtuvan markkinalähtöisen ja monialaisen tutkimus- ja kehitystoiminnan edistäminen ja tulosten kaupallinen hyödyntäminen. Tutkimusta tuetaan luomalla toiminnan tueksi uudentyyppisiä tukirakenteita, kuten yritysten tuotekehitystä palvelevaa kokeilu- ja laboratoriotointa yhteistyössä muiden yliopistojen, tutkimuslaitosten ja elinkeinoelämän kanssa. Tavoitteena on muotoiluosaamisen hyödyntäminen yritysten innovaatio- ja tuotekehitystoiminnassa sekä uusien innovaatioiden tuottaminen.

Designium tuottaa tietoa muotoilualan nykytilanteesta ja kansainvälisestä kehitymisestä, toteuttaa muotoilun kehittämistä edistäviä toimenpiteitä sekä luo uusia kansainvälisiä yhteyksiä.

Toiminta-aikanaan Designium on tehnyt mm. Tekesin Muoto 2005 -teknologiaohjelman esiselvityksen, käynnistänyt useita tutkimus- ja kehityshankkeita, verkottanut suomalaisen osaamisen merkittäviin kansainvälisiin huippuyksiköihin sekä käynnistänyt innovaatiotoimintaa tukevat palvelut. Merkittävin tulos Designium toiminnassa on muotoilun merkityksen kytkeminen innovaatiotoimintaan käytännön tasolla.

[7] Kauppa- ja teollisuusministeriö huolehtii muotoilun tietokeskuksena toimivan Design Forum Finlandin toiminnan suuntautumisesta yritysten ja teollisuuden suuntaan. Design Forum Finlandin kautta edistetään muotoilun käyttöä teollisuudessa ja tehdään tunnetuksi nykymuotoilua. Keinoina ovat näyttelyt, julkaisut, kilpailut ja seminaarit.

Design Forum Finland on kirjannut strategiassaan viisi pääkohtaa toiminnan perustaksi: toiminta johtavana kansainvälisenä muotoilun tietokeskuksena, monipuolinen viestintä,

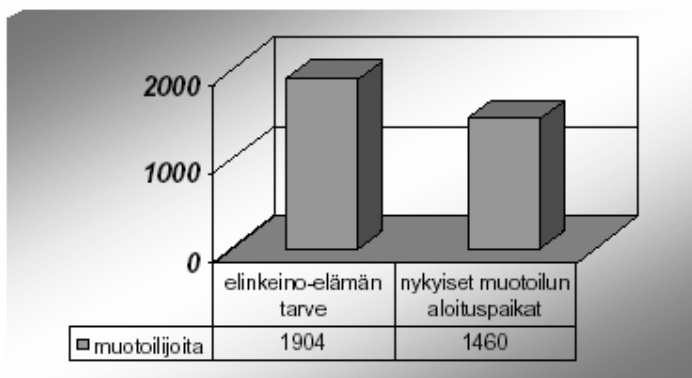
yhteistyö teollisuuden kanssa, yhteiskunnallinen vaikuttavuus sekä yhteistyö alan toimijoiden kanssa.

Kansainvälistyminen näkyy myös entisen Pro Finnish Design -kilpailun osalta, joka vuonna 2003 muutettiin kansainväliseksi Fennia Prize -kilpailuksi. Fennia Prize -palkintönäyttely on kiertänyt vuonna 2003 laajasti ulkomailla mm. Tukholmassa, Berlinissä ja Soulessa.

Vuodesta 2000 Design Forumin toimintaa on tietoisesti kehitetty yhä kansainvälisempään suuntaan laajojen kiertonäyttelyiden sekä niihin liittyvien seminaarien ja asiantuntijatapaamisten kautta. Muun muassa Finnish Design 125 -näyttely on kiertänyt vuosina 2000-03 yhteensä 12 kohteessa ympäri maailmaa.

[8] Muotoilijoiden määrän kasvattamiseksi selvitetään koulutustarve nykyisen koulutuksen sisältöjä uudelleen arvioimalla sekä muotoilijayhteisön täydennyskoulutuksen kautta. Määrän kasvattamisen ohella tärkeää on osaamisen syventäminen ja sen laatutason kohottaminen. Huippuluokan ammattitaito on edellytys kansainvälisessä kilpailussa menestymiselle.

Designiumin toteuttamaan muotoilukoulutuksen ennakointihankkeeseen liittyi muotoilijoiden määrän kehityksen arviointi sekä ammatillisen osaamisen painopisteen muutosten selvitys. Määrällinen tarve elinkeinoelämässä on tällä hetkellä 1904 muotoilijaa ja tämän hetkiset aloituspaikat 1460.



Elinkeinoelämän arvioitu muotoilijatarve nyt verrattuna muotoilualan nykyisiin aloituspaikkamääriin ammattikorkeakoulu- ja yliopistotasolla.

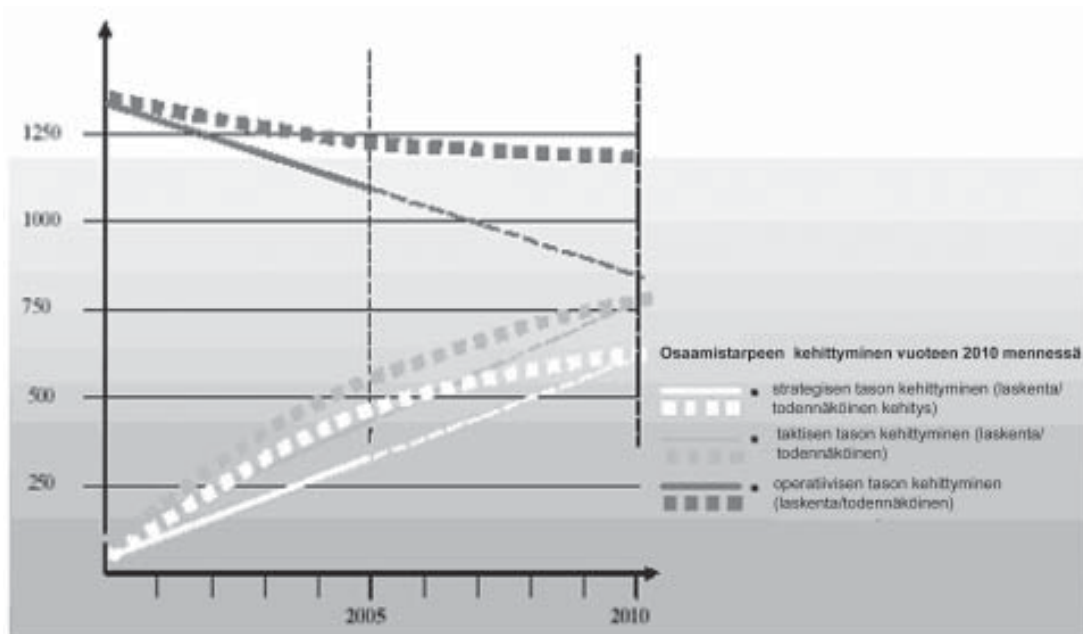
Teollisuuden kokonaistarve kasvaa selvityksen mukaan vuoteen 2005 mennessä 500 muotoilijalla. Vuoteen 2010 mennessä tarve on yhteensä 2500 muotoilijaa. Edelleen selvityksen mukaan operatiivisen tason osaamisen suhteellinen tarve näyttää vähentyvän, koska osaamistason noustessa strategisen ja taktisen osaamisen osuudet kasvaa. Muotoilupalvelutoiminnan ja alan työvoiman tarpeen kasvaessa yrityksissä, operatiivisen osaamisen tarve voi esitetystä arviosta poiketen myös kasvaa.

Selvityksen liittyä myös osaamismaadun tarkastelu. Osaamistarpeen tasokohtaisessa arvioissa kehitysjaksoksi selvityksessä on valittu 2002-2010. Tänä ajanjaksona teollisuus arvioi osaamistarpeidensa nousevan kaikilla koulutuksen tasoilla ja alueilla.

Muotoilijoiden määrällinen tarve elinkeinoelämässä eri osaamistasoilla vuoteen 2005 mennessä:

- operatiivinen 1162 (n. 60 %)
- taktinen 447 (n. 23,5 %)
- strateginen 308 (n. 16,5 %)
- yhteensä 1917 muotoilijaa

Designiumin selvityksessä on tarkasteltu myös aloituspaikkojen kehitystä korkea-asteen koulutuksessa muotoilijoiden määrällisen ja osaamistasossa tapahtuvien muutosten kautta.



Osaamistarpeen ja osaamistasojen suhteellinen kehittyminen korkea-asteen koulutuksessa strategisella, taktisella ja operatiivisella tasolla 2005 ja 2010 mennessä.

[9] Muotoilualan koulutusta antavat yliopistot laativat muotoilututkimuksen strategian yhdessä muiden yliopistojen kanssa. Yliopistojen sekä Suomen Akatemian, Tekesin ja muiden mahdollisten rahoittajien tavoitteena on luoda muotoilun monialainen tutkimusohjelma, joka yhdistää muotoilututkimuksen muiden tieteenalojen tutkimustoimintaan.

Suomen Akatemian Teollinen muotoilu -tutkimusohjelmaan on valittu kahdeksan hanketta, jotka saavat Akatemian rahoitusta yhteensä 2 miljoonaa euroa vuosina 2004-2007. Tutkimusohjelmassa on tavoitteena tutkimuksen keinoin ja sen avulla vahvistaa teollisen muotoilun vuorovaikutusprosesseja muotoilijan, tuotannon ja käyttäjän välillä.

Kansainvälinen, tieteellinen asiantuntijapaneeli, jossa Teollinen muotoilu -tutkimusohjelmaan jätetyt hankkeet arvioitiin, piti kansainvälisestäikin poikkeuksellisena että valtiovalta panostaa muotoilun tutkimukseen. Teollisen muotoilun tieteellisen ajattelutavan vahvistumisen kannalta paneeli piti tätä erittäin merkittävänä avauksena muotoilun alalla.

Tutkimusohjelman ensimmäiseen hakuun tuli 32 hakemusta, joista toiselle kierrokselle arvioitavaksi valittiin 21 hanketta. Näistä hakemuksista paneeli arvioi kaksi kolmasosaa erittäin hyväksi tai jopa poikkeuksellisen hyväksi.

Rahoitettavat tutkimushankkeet:

- Navigo - tutkimus suunnittelun metodeista

Tutkimusprojektin johtaja: professori Kalevi Ekman, Teknillinen korkeakoulu

- Muotoilija: synty, kasvu ja kehitys

Tutkimusprojektin johtaja: professori Pekka Korvenmaa, Taideteollinen korkeakoulu

- Muotoilu ja kuluttajatuotteiden kotiuttaminen

Tutkimusprojektin johtaja: professori Ilpo Koskinen, Taideteollinen korkeakoulu

- DRAMA - skenariomenetelmiä käyttäjäkeskiseen tuotekonseptisuunnitteluun

Tutkimusprojektin johtaja: tutkimusjohtaja Martti Mäntylä, Teknillinen korkeakoulu

- Katsepolkututkimus muotoilijan ja käyttäjän tukena

Tutkimusprojektin johtaja: professori Kari-Jouko Räihä, Tampereen yliopisto

- Lähellä kehoa: Apuvälinemuotoilun ja potilasvaatteiden suunnittelun käytännön etiikat

Tutkimusprojektin johtaja: tutkimusjohtaja Päivi Topo, Stakes

- Emergence of Luxury: Multidisciplinary Approach to Hidden Values and Pleasure Factors in New Design Products in Different Societal Communities

Tutkimusprojektin johtaja: professori Minna Uotila, Lapin yliopisto

- Semioottiset tuotefunktiot (SeFun)

Tutkimusprojektin johtaja: yliassistentti Susann Vihma, Taideteollinen korkeakoulu

[10] Opetusministeriön toimesta käynnistetään muotoilualan koulutuksen ennakointihanke koulutuksen tuottamien ammattikuvien oikeiden sisältöjen varmistamiseksi. Ennakoinnissa painotetaan muotoilua hyödyntävien yritysten osaamistarpeita, havainnollistetaan muotoilualan työtehtävissä tarvittavia tietoja ja taitoja sekä ennakoidaan muotoilualan työvoimatarpeen määrällinen ja laadullinen kehitys. Muotoilualan koulutustarpeen ennakoinnin sekä koulutuksen ajankohtaisuuden arvioinnin tulee olla oppilaitoksissa jatkuva prosessi.

Muotoilualan koulutuksen ennakointi selvityksen toteutti Designiun opetusministeriön toimeksiannosta. Selvitys on perusteellinen katsaus Suomen tilanteeseen sekä vertailu kansainväliseen muotoilualan koulutukseen.

Ennakointitutkimuksen mukaan muotoilijoiden kokonaistarve on tällä hetkellä noin 2000 muotoilijaa ja vuosina 2005 - 2010 kokonaistarpeen arvioidaan kasvavan 2500 korkeakoulutettuun muotoilijaan. Teollisuuden tarve korkeasti koulutetusta työvoimasta kasvaa kaikilla koulutusalueilla. Yliopistoissa ja ammattikorkeakouluista valmistuneiden muotoilijoiden työllisyystilanne on hyvä nykyisestä hitaasta talouskasvusta huolimatta. Suurin vaje näytetään syntyvän korkeasti koulutetuista teollisen muotoilun ja graafisen suunnittelun osaajista.

Tasokohtainen kehitystarve painottuu strategisen muotoilukoulutuksen lisäämiseen. Selvityksen arvion mukaan muotoilun strategisen osaamisen lisäämistarve on kymmenkertainen nykyiseen verrattuna seuraavan kymmenen vuoden kuluessa. Lähitulevaisuuden osaamistarve kohdistuu lisäksi taktisen prosessiosaamisen, strategisen liiketaloudellisen osaamisen sekä muotoilujohtamisen alueille. Operatiivisen tason kehitystarve jatkuu tasaisena kohdistuen lähinnä muotoiluprojektien ja uusien teknisten työkalujen hallintaan. Kansainvälisen vertailun tulokset osoittivat, että osaamistason nostaminen taktiselle ja strategiselle tasolle on välttämätöntä. Kehittämistarve kohdistuu myös operatiiviseen osaamiseen.

Muotoilun uuden osaamisen kehittyminen ja osaamis pohjan laajentaminen on mahdollista vain tutkimustoimintaa kehittämällä. Ensimmäinen edellytys on tutkimuksen määrällinen kasvu. Tätä kasvua voidaan tehostaa lisäämällä alan kansallista ja kansainvälistä yhteistyötä. Kansainvälisessä muotoilututkimuksessa tutkimusalueiden valinta on yksiköiden strateginen päätös, joka perustuu yksikön erikoistumiseen sekä tutkimuksen kansalliseen ja alueelliseen merkitykseen. Monialaisella tutkimuksella pyritään uuden näkökulman tuomiseen alan tutkimukseen sekä alan tutkimuksen tehostuneeseen kehittämiseen.

| MUOTOILUN ydinosaaminen | Taideteollisuusyrittämisen osaamistarpeet / yritystoiminta, tuotanto, markkinointi ja myynti | Muotoilualan palveluyrittämisen osaamistarpeet / yritystoiminta ja asiakkaan ongelmien ratkaiseminen | Teollisuuden osaamistarpeet muotoilussa / liiketoiminnan tehostaminen muotoilun keinoin / kokonaisvaltainen muotoilutoiminnan koordinointi |
|----------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Strateginen taso Strategic decisions on DESIGN | Liiketoiminta Taideteollista liiketoimintaa koskeva design-pohjainen päätöksenteko | Liiketoiminta Asiakkaan liiketoiminta Strategisesti keskeisten muotoiluelementtien tuominen yrityksen päätöksentekoon | Alakohtainen liiketoiminta Muotoilun integrointi yrityksen liiketoimintaan |
| Taktinen taso DESIGN planning | Tuotantoprosessin hallinta Tehokas taideteollisen suunnitteluprosessin hallinta ja toteuttaminen resurssien puitteissa | Asiakkaan tuotanto Muotoiluprosessin tehokas toteuttaminen ja resurssien tehokas hallinta | Alakohtainen tuotanto Muotoiluprosessin tehokas hallinta ja toteuttaminen |
| Operatiivinen taso DESIGN | Muodon viimeistelty hallinta Tekninen ja materiaalipohjainen osaaminen | Ongelmakeskeisen muotoiluprojektin tehokas toteuttaminen annetuissa puitteissa | Vaihtoehtoisten konseptien tuottaminen annetuissa puitteissa |

Taulukko: Taideteollisuusyrittämiseen, muotoilun palvelutoimintaan ja teollisuudenosaamistarpeisiin liittyvät perusvaatimukset osaamisen eri tasoilla.

Ennakointitutkimuksen mukaan muotoilualan tulevaisuuden kehittämistarpeisiin liittyy laaja-alainen muotoiluosaaminen, alojen sisällä erikoistuminen sekä rinnakkaisten tieteenalojen ymmärtäminen (teknologia, kauppatieteet, inhimillisiin tekijöihin liittyvä osaaminen). Myös alan liiketoimintaosaamisen kehittämiseen liittyy vaatimuksia, jotka on huomioitava koulutuksen kehittämisessä.

Palvelutoimistojen koon kasvattaminen on tehtävä hallitusti, joko yrityskokoa kasvattamalla tai alan verkostoitumista ja konsulttipalveluja lisäämällä. Muotoilutoimistojen liikevaihto työntekijää kohti ei merkittävästi kasva toimistojen koon kasvaessa; ongelma edellyttää asian syvällistä tutkimusta, jotta muotoilutoimistojen liikevaihto kasvaa ja kehitysedellytykset paranevat.

[11] Muotoilun strategisen roolin hallitsevien osaajien kouluttamiseksi on paneuduttava myös opetussuunnitelmien sisällölliseen kehittämiseen. Yliopistotasosta opetusta tulee laajentaa painottaen kuluttajamarkkinoiden, yhteiskunnallisen kehityksen, tuotantorakenteen muutoksen, designintensiivisten liiketoimintaprosessien ja kulttuuristen innovaatioiden hallintaa. Opetuksen kehittäminen edellyttää muotoilun käsitteen laventamista kansallisen tuotannon kilpailukykyä, innovaatiojärjestelmää ja sen kansainvälistymistä tukevaksi.

Taideteollinen korkeakoulu sai vuoden 2003 alussa valmiiksi organisaatiouudistuksen, jonka yhtenä tavoitteena on muotoilualan koulutuksen uudistaminen. Muotoilualan koulutusta antavien eri osastojen yhdistämisellä saavutetaan synergiaetuja ja mahdollisuus yhteisten opintojen suorittamiseen.

Yhteisissä opinnoissa mm. perehdytetään opiskelijat muotoilualaan liittyvien tieteiden, taiteiden ja käytäntöjen käsitteistöön sekä työmenetelmiin. Opintojen tavoitteena on

valmentaa opiskelijoita työskentelemään monialaisissa yhteisöissä, joissa kommunikaatio- ja yhteistyötaidoilla on yhtä keskeinen merkitys kuin omalla erityisosaamisella.

Yhteisissä opinnoissa on otettu huomiin myös yritystoiminta ja yritysosaaminen. Koulutuksessa käsitellään liiketoimintaa ja yrittäjyyttä osana pääomamarkkinoiden toimintaa, ansaintamalleja, tuotteiden ja palveluiden ominaisuuksien arviointia, segmentointia, myyntiprosessia ja hinnoittelua sekä tuloslaskelman, taseen ja kassavirtalaskelman hyödyntämistä liiketoiminnan johtamisessa. Yhteisissä opinnoissa opiskelijat laativat harjoitustyönä liiketoimintasuunnitelman.

Lapin yliopiston taiteiden tiedekunnan tekstiili- ja vaatetussuunnittelun koulutusohjelmassa perus- ja aineopinnot antavat valmiuden ammatin harjoittamiseen sekä laaja-alaiset valmiudet taiteelliseen, tekniseen ja kaupalliseen lähestymistapaan. Tutkinto liittyy myös yleisopinnot, jotka antavat perusteet mm. yrityksen taloustieteeseen ja markkinointiin. Taide- ja kulttuuri-opinnot sisältävät taiteen- ja kulttuurin tutkimukseen, estetiikkaan ja tieteen filosofiaan kuuluvia opintoja.

Teollisen muotoilun koulutusohjelmassa korostetaan puolestaan muotoiluosaaminen monitieteisyyttä. Teollisuuden tuotekehitystehtävissä tarvitaan kehitysprosessin sekä materiaalien ja tuotantomenetelmien tuntemusta. Keskeistä on myös elinympäristön ja tuotteiden laatu sekä tuotteiden kokemukselliset tai elämykselliset piirteet.

[12] Ammattikorkeakoulutasolla opetussuunnitelmia on uudistettava siten, että muotoilualojen ydinosajat saavat koulutuksen aikana myös riittävät teknisen ja kaupallisen alan tiedot ja taidot.

Ennakointiselvityksessä muotoilualan koulutuksesta on tarkasteltu myös eri koulutusasteiden profiloitumista. Yliopistojen tavoitteena on profiloituminen osaamisalueellaan kansainvälisen muotoilukoulutuksen johtaviksi yliopistoiksi. Tavoitteena on muotoilun osaamissisältöjen ja edellytysten tutkimus ja kehittäminen yhteistyössä elinkeinoelämän, suomalaisten ja kansainvälisten muotoilualan yliopistojen, tiedekorkeakoulujen sekä tutkimusohjelmien kanssa.

Ammattikorkeakoulujen tavoitteena on muotoilun ammatillisen osaamisen ja osaamissisältöjen toimivuus käytännön yhteistyössä elinkeinoelämän kanssa, johon liittyy soveltavan tutkimuksen kehittäminen. Tämänhetkiseen kehitysvauhtiin nähden tiedon tuottamista on tehostettava muotoilualan tukimusta kehittämällä. Osaamisen kehittymistä tehostetaan lisäämällä dokumentointia ja yhteistyötä yliopistojen-, ammattikorkeakoulujen ja elinkeinoelämän kanssa.

Selkeä oppimisprosessi ja muotoilukoulutuksen tiukempi paketointi osaamisen eri tasoilla, sekä sisältöjen ymmärrettävä todentaminen ovat tärkeitä tavoitteita muotoilijoiden tulevaisuuden kannalta. Monialaisten ryhmien täysvaltaisina osaajina muotoilijat tarvitsevat uskottavuutta osaamiseen liittyen. Artesaani, artenomi, taiteen kandidaatti tai maisteri kertoo oppiarvona työnantajille vähän.

[13] Opetushallitus arvioi käsi- ja taideteollisen ammatillisen peruskoulutuksen määrällistä tarvetta ja työmarkkinoille sijoittumista. Ammatillisen peruskoulutuksen ensisijaisena tehtävänä on kehittää kädentaitoa ja tuotteiden valmistukseen liittyvää osaamista. Opetuksessa painotetaan valmistuksen ja tuotesuunnittelun ohella yrittäjävalmiuksia, tuotekehitystä, markkinointia ja tuotannon järjestämiseen liittyviä taitoja.

Kesällä 2001 valmistunut käsi- ja taideteollisuusalan ammatillisen perus- ja aikuiskoulutuksen arviointi selvitti alan koulutuksen tuloksellisuuden, tuotti tietoa resurssien kohdentamiseksi ja koulutuksen kehittämiseksi.

Arvioinnin tulosten mukaan alan ammatillisen peruskoulutuksen tarjonta ei ole tasapainossa suhteessa alan työpaikkojen määrään. Koulutuksen järjestäjät eivät kykene ennakoimaan käsi- ja taideteollisuusalan ammatillisen koulutuksen määrällisiä tarpeita suuntautumisoittain suhteessa elinkeinorakenteen muutoksiin. samoin yrittäjyyttä painotetaan koulutuksessa liian vähän.

[14] Opetushallitus vahvistaa muotoilukasvatuksen asemaa peruskoulun opetussuunnitelmien perusteiden kehittämisessä. Tavoitteena on osoittaa muotoilun merkitys tuotteiden ja palveluiden käytettävyydelle sekä esteettisen ja kestävän kehityksen periaatteiden mukaisesti toteutetun ympäristön rakentamiselle.

Muotoilutietouden lisäämiseen liittyvät hankkeet, jotka vahvistavat muotoilun asemaa peruskoulun opetussuunnitelmissa tai jotka promovoivat muotoilun mahdollisuuksia ja merkitystä peruskouluikäisille. Muotoilu 2005! -ohjelman muotoilukasvatusta korostavan osion "Muotoilutietous peruskoulun ohjelmaan" tavoitteiden taustalla on tavoite muotoilukasvatuksen aseman kehittämiseksi peruskoulun opetussuunnittelussa.

Näiden tavoitteiden tueksi valtion muotoilutoimikunta valmistelee esityksen, jonka hahmottaa kuvan tämän hetkisestä muotoilukasvatuksesta. Selvitys on ensimmäinen laatuaan ja se luo pohjan muotoilukasvatushankkeiden toteutukselle. Julkaisu koostuu asiantuntija-artikkeleista. Julkaisun valmistuu vuoden 2003 aikana.

Designmuseon koordinoima, viiden maan yhteinen Fantasy Design -projekti valittiin yhdeksi hankkeeksi Euroopan Komission Kulttuuri 2000 -ohjelman vuoden 2003 hakukierroksella. Kyseessä on kolmivuotinen muotoilukasvatushanke, jossa koululaiset ovat keskeisiä muotoilun toimijoita ja tuottajia.

Fantasy Design -hankkeen muut partnerit ovat: Design museum Gent (Belgia), Norsk Form (Norja), The Lighthouse (Skotlanti) ja Hindholm Socialpedagogiske Seminarium (Tanska). Partnerit ovat asiantuntijaorganisaatioita; designmuseoita, -edistämisyhteisöjä ja oppilaitos. Osa on maansa valtakunnallisia erikoisorganisaatioita, osa alueellisia tai paikallisia. Hanke pohjaa aikaisempaan (1998-2000), neljän pohjoismaan toteuttamaan hankkeeseen.

Nuorten näkökulma muotoiluun on korostetusti esillä Fantasy Design -hankkeessa. Hankkeessa halutaan tuoda esiin muotoilun merkitys jokapäiväisessä elämässä; niin kulttuuriseen yhteisöön kuin fyysiseen elinympäristöönkin kuuluvana asiana. Näkyvin tulos hankkeesta on kansainvälinen kiertonäyttely, joka esittelee hankkeeseen osallistuneiden viiden maan koululaisten tekemiä töitä.

Fantasy Design koostuu kouluihin suunnatuista toiminnoista ja opettajakoulutuksesta. Eriyistä huomiota on kiinnitetty koulujen muotoilukasvatusta tukevan uuden oppimateriaalin tuottamiseen ja saavutettavuuteen. Fantasy Design tuo muotoilijat opettajiksi kouluihin. Koululaiset työستävät muotoilutehtäviä ammattimuotoilijoiden ja oman opettajan opastuksella. Hankkeeseen osallistuvilla koululaisilla pyritään tuottamaan mahdollisimman autenttinen suunnittelukokemus. Suomessa toiminta toteutetaan yhteistyössä opetus- ja muotoilijatahojen kanssa.

[15] Kauppa- ja teollisuusministeriön toimesta käynnistetään Finpron kautta suomalaisten muotoilutoimistojen kansainvälistymisprojekti. Tavoitteena on kehittää kotimaisten toimistojen osaaminen vastaamaan kansainväliseen kilpailuun ja toimeksiantojen hankkimiseen kansainvälisiltä markkinoilta. Tavoitteena tulee olla, että vuonna 2005 Suomessa on 10 kansainvälisillä markkinoilla toimivaa muotoilutoimistoa ja vuonna 2010 kansainvälisillä markkinoilla toimii 20 muotoilutoimistoa.

Muotoilutoiminnan kehittämiseksi tarvitaan selkeästi lisää kansainvälisyyteen tähtääviä hankkeita. Muotoilu 2005! -ohjelmassa suunnittelutoimistojen kansainvälistä toimintaa pidetään tärkeänä koko alan kehityksen kannalta. Kansainvälistyminen ei ole edennet toimenpide-ehdotuksen mukaisesti. Konkreettinen kansainvälistymiseen tähtäävä hanke on eri tahojen yhteisesti rahoittama Odysseus-projekti.

Hanke alkoi vuoden 2002 alusta 3 vuotta kestäväällä pilottikaudella, jonka aikana lähetetään vuosittain 6-10 nuorta suomalaista muotoilijaa vuoden mittaiseksi jaksoksi työskentelemään muotoilualan johtaviin toimistoihin Euroopassa, Yhdysvalloissa ja Aasiassa.

Muotoilun innovaatiokeskus Designiumin tehtävänä on koordinoida hanketta, luoda yhteistyö eri maiden muotoilutoimistojen kanssa, varmistaa, että projektiin osallistuneiden muotoilijoiden kokemukset hyödynnetään mahdollisimman laajasti suomalaisen muotoilun edistämiseksi sekä raportoida projektin tuloksista.

Hankkeeseen voivat osallistua muotoilukoulutusta Suomessa antavista oppilaitoksista valmistuneet nuoret muotoilijat, jotka ovat jo hankkineet työkokemusta muotoilualalta. Kohdeoppilaitokset ovat Taideteollinen korkeakoulu, Lapin yliopisto, Oulun yliopisto, Lahden muotoiluinstituutti, Kuopion muotoiluakatemia ja Teknillinen korkeakoulu.

[16] Muotoilualan täydennyskoulutuksessa painospiste kohdennetaan muotoilijoiden liiketaloudellisen osaamisen parantamiseen. Täydennyskoulutuksen kautta toimijoiden taitoja tuottamisen, konseptoinnin, markkinoinnin ja yritystoiminnan aloilla vahvennetaan. Uuden ja nopeasti kehittyvän suunnitteluteknologian koulutus on keskeinen osa täydennyskoulutusta.

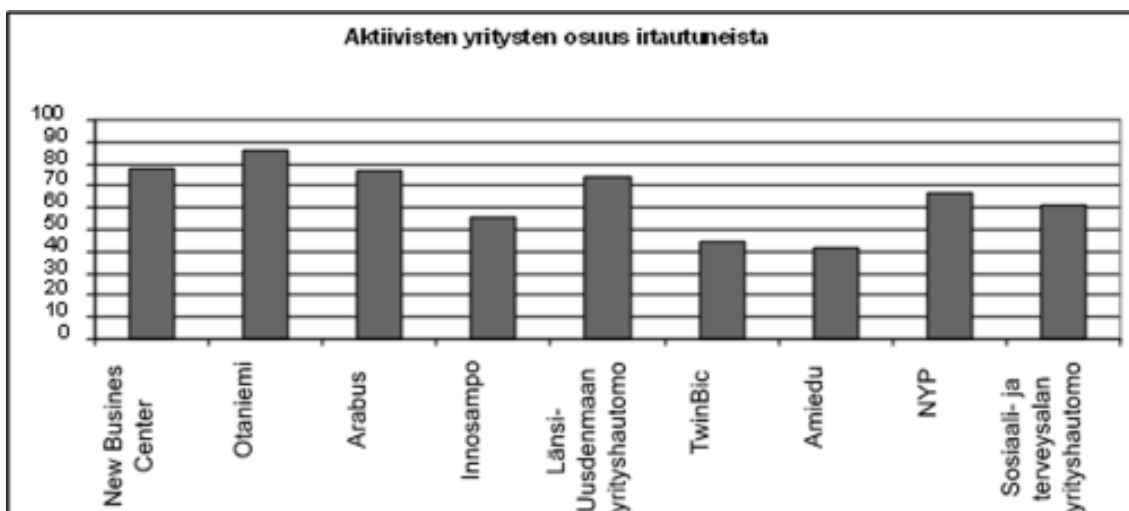
Muotoilualan täydennyskoulutuksen sisältöjen painopiste on selvästi liukunut välittömään ammatillisen osaamisen parantamiseen eri suunnittelutyökalujen haltuunoton kautta. Suunnitteluohjelmien nopea kehitys ja uudistuminen ovat tarjonneet täydennyskoulutuksen järjestäjille kohtuullisen varmat koulutusmarkkinat.

Koko alaa liiketaloudellista kannattavuutta ja rakennemuutosta edistävät laajat koulutuskokonaisuudet puuttuvat. Osin asia selittyy nykyisillä hinnoitteluperiaatteilla; markkinahintaiseen koulutukseen mikroyrittäjien tai freelancereiden on vaikea osallistua. Yhtäältä myös muotoilijat eivät ole kaikin osin valmiita kehittämään liiketoiminnallista osaamistaan, vaan haluavat keskittyä itse luovat työn tekemiseen.

[17] Alueellisten työvoima- ja elinkeinokeskusten tukemissa yrityshautomossa otetaan huomioon muotoilualan osaamisen tuotteistaminen käyttäen hyväksi Arabus yrityshautomon ja Lapin yliopiston Design Parkin kokemukset. Yrityshautomoiden kautta edistetään uusien suunnittelupalveluita tuottavien ja tuotannollisten yritysten syntyä ja vahvistetaan niiden kilpailukykyä.

Arabus yrityshautomon konseptia on esitelty useille eri tahoille. Konseptia on toteutettu käytännössä Pohjois-Pohjanmaan TE-keskuksen alueella, jossa yritykset ovat syntyneet digitaalisen viestinnän toimialalla.

Arabus yrityshautomo on osoittautunut onnistuneeksi malliksi kehittää luovien toimialojen yritystoimintaa. Uudenmaan yrityshautomoista tehdyn selvityksen mukaan 77 % Arabuksesta irtautuneista yrityksistä toimii aktiivisesti. Korkeampi luku on vain Otaniemen teknologiakylän hautomolla. Arabuksen toiminnasta saadut kokemukset vahvistavat käsitystä luovan osaamisen varaan rakentuvan yritystoiminnan mahdollisuuksista. Arabus toimii pohjoismaisessa "Jenka" yhteistyössä, joka on luovaan osaamisen perustuvan yritystoiminnan kehitysorganisaatioiden verkosto.



[18] Alan erityispiirteet huomioiva yrityshautomotoimintaa kehitetään hyödyntäen Suomessa jo olemassa olevat kokemukset. Tavoitteena tulee olla yhdistää käsi- ja taideteollinen piensarjatuotanto alueilla muuhun elinkeinotoimintaan.

Käsi- ja taideteolliseen tuotantoon erikoistuneiden yrityshautomoiden toteuttaminen on kesken. Vaikeutena on riittävän laajan kriittisen yritysmassan muodostumien.

[19] Opetusministeriö tukee Taideteollisuusmuseon toimintaa kotimaisen muotoilutraition tunnetuksi tekemiseksi nykyvirtauksiin saakka kokoelman, näyttelyiden ja yleisökasvatuksen kautta sekä turvaa museon perustoiminnoille riittävät resurssit.

Designmuseo on uudistanut perusnäyttelyn ja jatkanut aktiivista vaihtuvien näyttelyiden toteuttamista. Museon toiminnassa on vahvasti ollut esillä muotoilukasvatushankkeiden toteuttaminen, kansainvälinen näyttelytoiminta ja julkaisut. Kansainvälisessä näyttelytoiminnassa Designmuseo on painottanut suomalaisen muotoiluhistorian klassikoita. Muun muassa Tapio Wirkkalan näyttely on herättänyt laajasti huomiota eri puolilla.

[20] Valtion omistamien kiinteistöjen kalustamisessa otetaan huomioon suomalaisen muotoilun saavutukset. Suomalaisen muotoilun kansainvälisessä promootiossa keskeistä asemaa näyttää Suomen ulkomaanedustustot. Uusien lähetystörakennusten kohdalla on menestyksellisesti yhdistetty arkkitehtuuri ja muotoilu. Näitä täydentämään käynnistetään Design for the Embassies -projekti, jossa lähetystöt toimivat suomalaisen muotoilun esittelijöinä ja edistäjinä.

Niin valtion omistamien kuin vuokrakiinteistöjenkin sisustamisessa otetaan huomioon muotoilun saavutukset. Suomalaisen muotoilun kansainvälisessä promootiossa keskeistä asemaa näyttävät Suomen ulkomaanedustustot lähetystöjen toimiessa suomalaisen muotoilun esittelijöinä ja edistäjinä. Uusien lähetystörakennusten kohdalla on

menestyksellisesti yhdistetty arkkitehtuuri ja muotoilu, jota täydentää jo käynnissä oleva Design for the Embassies-projekti. Sitä toteutetaan myös sisustuksia uudistettaessa ja lisäksi uudemmissa edustustoissa näyttelyitä järjestämällä.

[21] Opetusministeriö ja kauppaja- ja teollisuusministeriö huolehtivat suomalaisen muotoilun kansainvälisestä markkinoinnista ja viestinnästä yhdessä muotoilualan eri toimijoiden kanssa. Näiden yhteistyö luo pohjan monipuolisen viestinnän toteutukselle. Tiedotuksessa hyödynnetään uutta verkkoteknologiaa, jonka tulee olla käyttöliittymältään mielenkiintoinen ja jatkuvasti päivittyvä.

Teollisuustaiteen Liitto Ornamo käynnisti "Ornamo Open" -palvelun, joka on ilmainen ja vapaaehtoinen internetpalvelu kaikille ornamolaisille. Palvelu on kehitetty Ornamon toimiston, Ornamon jäsenten (muotoilijat, taiteilijat ja muotoiluyritykset) sekä muotoiluostajien käyttöön.

Ornamo OPEN -hakukone on kehitetty erityisesti muotoilun- ja taiteenostajia varten. Palvelu edistää myös muotoilijoiden keskinäistä verkottumista ja partnerin hakua. Palvelun pikahaku tulee myös PKT-säätiön KoRE -konsulttitietokannan yhteyteen (www.pkt.fi/kore), jossa muotoilu ja design ovat olleet suosituimpien hakusanojen listalla.

Design Forum on käynnistänyt oman "News Forum" -verkkopalvelun, joka viestii suomalaisen muotoilun tapahtumista ja ilmiöistä. Palvelu laajenee tulevaisuudessa myös englanninkieliseksi.

Design Forum Finland on kehittänyt viestintä ja julkaisutoimintaa. Teollista muotoilua esittelevä, englannin kielinen Design in Finland -vuosikirja on ilmestynyt uudelleen vuonna 2000 ja 2003 Design Forumin toimesta.

Muotoilun tutkimuksen ja koulutuksen kehittyminen ja tutkimustulosten välittäminen kansainvälisesti muodostaa haasteen. Osaltaan tutkimustulokset ja koko muotoilujärjestelmän kehittyminen leviää Designiumin toimittaman Newsletterin kautta. Sähköinen julkaisu leviää laajasti kansainväliseen muotoilija- ja tutkijayhteisöön.

[22] Opetusministeriö ja kauppaja- ja teollisuusministeriö edustavat valtionhallintoa muotoilun Round Tablessa. Muotoilun Round Table verkottaa muotoilujärjestelmän toimijat innovoimalla ja innostamalla, arvioimalla järjestelmää ja sen toimintaa, käynnistämällä toimijoiden välisiä hankkeita ja tuottamalla eri toimijoiden kanssa yhteistyössä tietoa muotoilun yhteiskunnallisista, taloudellisista ja kulttuurista vaikutuksista.

Muotoilun Round Table kokoontuu kaksi kertaa vuodessa teollisuuden ja työntäjäin kutsusta ja puheenjohtajalla. Round Tablen roolina on innovoida uusia muotoilujärjestelmän kehittämiseen liittyviä hankkeita. Round Tablen merkitys on tulevaisuuden haasteiden ja mahdollisuuksien esiin nostaminen ja näiden välittäminen eri toimijoiden tietoon.

Round Tablessa on edustettuna kaikki muotoilujärjestelmän kannalta keskeiset toimijat. Tämän ansioista sen toiminta on muodostunut alan kehityksen kannalta keskeiseksi.

[23] Opetusministeriö ja kauppaja- ja teollisuusministeriö asettavat Muotoilu 2005! -ohjelman seurantaan seurantaryhmän. Ryhmä tekee yksityiskohtaisen toimenpideohjelman, seuraa ohjelman toteutumista ja tekee esityksiä jatkotoimenpiteiksi.

Seurantaryhmä on työskennellyt 30.3.2001 - 31.1.2004. Seurantaryhmä on kokoontunut kaikkiaan 14 kertaa ja jättää raportin ja toimenpideehdotukset annettuna määräaikaan.



OPETUSMINISTERIÖ

Undervisningsministeriet

MINISTRY OF EDUCATION

Ministère de l'Éducation

Julkaisumyynti:

Yliopistopaino

PL 4 (Vuorikatu 3)

00014 Helsingin Yliopisto

puhelin (09) 7010 2369

faksi (09) 7010 2374

books@yopaino.helsinki.fi

www.yliopistopaino.helsinki.fi

Helsinki 2004